

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Діагностика фінансової безпеки підприємства

за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю
«Побужський феронікелевий комбінат», смт Побузьке

Студенки 2 курсу 2 м групи,
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економічна
безпека»

Штуки Анни
Олексіївни

Науковий керівник
докт. екон. наук, професор

Блакита Ганна
Владиславівна

Гарант освітньої програми
докт. екон. наук, професор

Ситник Ганна
Вікторівна

Київ 2018

ЗМІСТ

	2
Анотація.....	3
Вступ.....	4
Розділ 1. Теоретико-методичні основи діагностики фінансової безпеки підприємства.....	8
1.1.Економічна сутність та еволюція поняття фінансової безпеки підприємства.....	8
1.2.Методичні підходи до оцінювання стану фінансової безпеки держави.....	16
1.3.Зміст та послідовність етапів діагностики фінансової безпеки підприємства.....	29
РОЗДІЛ 2. Дослідження показників фінансової безпеки підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат».....	43
2.1. Оцінка платоспроможності, ліквідності та фінансової безпеки ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат»	43
2.2. Характеристика ділової активності та рентабельності підприємства...50	
2.3. Оцінка загрози банкрутства підприємству.....	58
РОЗДІЛ 3. Розроблення стратегії забезпечення фінансової безпеки ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат».....	68
3.1.Характеристика етапів процесу розроблення стратегії та комплексна оцінка його стратегічної фінансової позиції.....	68
3.2. Формування стратегічних цілей та розроблення цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності.....	77
3.3. Оцінка розробленої стратегії.....	86
Висновки і пропозиції.....	92
Список використаних джерел.....	97
Додатки.....	103

АНОТАЦІЯ

Штука А.О. «Фінансова безпека підприємства» (за матеріалами ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат», смт. Побузьке). – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізація «Економіка підприємства» – Київський національний торговельно-економічний університет – Київ, 2018.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним аспектам обґрунтування потреби у фінансовій безпеці підприємства. Представлена робота дозволяє дослідити основні засади, методи та засоби визначення потреби фінансової безпеки підприємства

Ключові слова: фінансова безпека, фінансові результати, діагностика безпеки

ABSTRACT

Shtuka A.O." Financial security of enterpris" (based on the materials of LLC "PFC", Pobuske). – Manuscript.

Final qualifying paper on the specialty 051 "Economics", specialization "Economy of Enterprise". – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2018.

The final qualifying paper is devoted to theoretical, methodological and practical aspects of financial security of enterprises. It allows investigating the basic principles, methods and means of determining needs to financial security of enterprises

Key words: financial security, financial results, security diagnostics

ВСТУП

Актуальність дослідження. За сучасних умов розвитку України, в складній економічній ситуації виникає чимало ризиків, небезпек та загроз, що породжують на промислових підприємствах низку фінансово-економічних проблем, вирішення яких потребує удосконалення існуючих та розробки нових форм, методів та інструментів нейтралізації негативних впливів на фінансову сферу підприємства. Для ефективного функціонування підприємств необхідним є підвищення рівня їх фінансової безпеки. Неналежна увага до процесу управління фінансовою безпекою на промислових підприємствах призводить до виникнення кризових явищ, ускладнює процес виходу з них та стримує процес економічного зростання підприємств. Крім того, в умовах низького рівня фінансової безпеки погіршується фінансова стійкість, конкурентоспроможність та фінансова незалежність господарюючих суб'єктів. Відтак, запорукою прогресивного розвитку підприємств та головною передумовою їх стабільної діяльності є розробка ефективної системи оцінки рівня фінансової безпеки підприємств (ФБП), дослідження основних ризиків, загроз та небезпек, що можуть вплинути на стан фінансової безпеки, а також формування стратегії та механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

Теоретичним і практичним аспектам управління фінансовою безпекою підприємств присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Е. Альтмана, О. Ю. Амосова, О. І. Барановського, І. О. Бланка, Г.В.Блакити, Т. Г. Васильціва, М. П. Войнаренка, К. С. Горячевої, М. М. Єрмошенка, А. О. Єпіфанова, І. В. Журавльової, С. М. Ілляшенка, Т. Б. Кузенко, В. В. Лук'янової, Л. С. Мартюшевої, В. М. Нижника, О. Ю. Литовченко, О. О. Орлова, О. Л. Пластуна, Н. Н. Пойди-Носик, Г. О. Портнової, В. В. Стадник, Р. Тафлера, Н. А. Хрущ. Високо оцінюючи значний науковий доробок вчених, варто зазначити, що необхідним є подальший розвиток теоретико-методичної бази в галузі фінансової безпеки. Зокрема, невирішеними залишаються проблеми комплексної оцінки

фінансової безпеки підприємства та розробки ефективного механізму управління нею.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних та методичних основ діагностики фінансової безпеки підприємства.

Завданням випускної кваліфікаційної роботи є:

- дослідити економічні підходи та еволюцію поняття фінансової безпеки підприємства;
- визначити методичні підходи до оцінювання стану фінансової безпеки держави;
- проаналізувати зміст та послідовність етапів діагностики фінансової безпеки підприємства;
- оцінити платоспроможність, ліквідність та фінансову безпеку підприємства;
- охарактеризувати ділову активність та рентабельність підприємства;
- оцінити загрози банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат»;
- охарактеризувати етапи процесу розроблення стратегії та провести комплексну оцінку стратегічної фінансової позиції підприємства;
- сформулювати стратегічні цілі та розробити цільові стратегічні нормативи фінансової діяльності підприємства;
- оцінити розроблену стратегію.

Об'єктом дослідження є процес діагностики фінансової безпеки підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти формування фінансової безпеки ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат».

Емпіричною базою дослідження є ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат». Організаційно – правова форма: товариство з обмеженою відповідальністю. ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» єдине в

Україні підприємство, що виробляє в промисловому масштабі феронікель з бідних окиснених нікельмиських руд в селищі Побузьке, Голованівського району Кіровоградської області. Власником Побузького феронікелевого комбінату є Міжнародна група Solway Investment Group. Група веде свою діяльність з 2002 року і є приватною компанією, що веде диверсифікований бізнес в гірничодобувній і металургійній індустріях. Ключові компанії групи зареєстровані в Швейцарії, Люксембурзі та на Кіпрі, 100% статутного капіталу належить громадянам ЄС. Основні виробничі активи Solway сконцентровані в Македонії, Гватемалі, Індонезії та Україні.

Методи дослідження. В випускній кваліфікаційній роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Серед загальнонаукових- методи абстракції, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, що дозволило здійснити теоретичні узагальнення та вибрати практичні рекомендації щодо діагностики фінансової безпеки підприємства. До спеціальних методів належать: розрахунково-конструктивний, монографічний (дослідження економічного стану окремих підприємств), абстрактно-логічний (здійснення узагальнень, формування понять, висновків та рекомендацій).

Інформаційну базу досліджень становили законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємств України, підручники, посібники, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, фінансова звітність підприємства ТОВ «Побузький феронікелевий комбінат».

В роботі розроблено комплекс задач автоматизації планово-економічних розрахунків на ПК за допомогою Excel.

Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні теоретичних засад та методичних підходів до визначення фінансової безпеки підприємства, а саме:

- удосконалено визначення поняття «фінансова безпека», за рахунок виокремлення таких нових сутнісних характеристик як:

фінансовий стан, який забезпечує стабільну та результативну діяльність підприємства і забезпечує його сталий розвиток;

- удосконалено визначення поняття «стратегія забезпечення фінансової безпеки», як одна із домінантних сфер фінансової стратегії, яка забезпечує постійну платоспроможність, достатню фінансову стійкість для підприємства, нейтралізує негативні наслідки фінансових ризиків підприємства, забезпечує його стабільний розвиток;
- удосконалено етапізацію процесу розроблення стратегії формування фінансової безпеки.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленні методичних рекомендації щодо діагностики фінансової безпеки та будуть використані в діяльності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» (довідка №45/789-89).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження оприлюднено на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Економічні перспективи підприємницької діяльності в Україні» (м.Ірпінь, 2017р.)

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та еволюція поняття фінансової безпеки підприємства

Наявність у складі економічної безпеки підприємства фінансової складової має суттєве методологічне і методичне значення. Поняття «фінансова безпека підприємства» має враховувати сутність фінансової безпеки держави, під якою розуміється такий стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення.

Фінансова складова економічної безпеки підприємства у працях Е.А. Олейникова визначається «як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, яке виражене у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління і використання основних та оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив її технологічного і фінансового розвитку» [32]. Це дуже широке і складне визначення поняття фінансової безпеки підприємства, оскільки робиться наголос на рівні використання корпоративних ресурсів. Крім суто фінансових питань, у визначенні охоплено й технологічні, які фінансової безпеки безпосередньо не стосуються [32].

С.М. Ілляшенко серед складових економічної безпеки також виділяє фінансову складову: про послаблення фінансової безпеки, як правильно стверджує він, свідчить зниження ліквідності, збільшення кредиторської та дебіторської заборгованостей, зниження фінансової усталеності тощо [15].

І.О. Бланк вважає під фінансовою безпекою підприємства «кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному й перспективному періоді» [4]. Вчений визначає лише одну особливість фінансової безпеки, а саме, захист фінансових інтересів підприємства, і не включає таку характеристику, як необхідність забезпечення збалансованості і якості системи фінансових інструментів, технологій і послуг.

У Р.С. Папехіна фінансова безпека визначає певний стан фінансової стабільності, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам [39].

Дещо по-іншому можна сформулювати визначення фінансової безпеки підприємства, якщо скористатись підходом, викладеним у Законі України «Про основи національної безпеки України» [43]. При цьому фінансову безпеку підприємства слід розглядати як захищеність життєво важливих інтересів підприємства, за якої забезпечуються його сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз економічним інтересам.

На основі вищезазначеного, фінансова безпека підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується стабільністю та результативністю діяльності підприємства і забезпечує його сталий розвиток у майбутньому.

Умови забезпечення фінансової безпеки підприємства такі:

- високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища та інтересами його персоналу;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію: фінансових інтересів, місії і завдань;
- збалансованість і комплексність фінансових інструментів і технологій, які використовуються на підприємстві;
- постійний і динамічний розвиток фінансової системи (підсистеми) підприємства.

Виходячи з усього вищесказаного, до понятійного апарату фінансової безпеки підприємства можна віднести такі сутнісні характеристики:

1. Об'єктом фінансової безпеки підприємства виступає фінансова діяльність підприємства, безпеку якої необхідно забезпечити (фінансова діяльність – це процес, на який спрямовується функціонування підсистеми забезпечення фінансової безпеки).
2. Суб'єкти фінансової безпеки – це керівництво підприємства і його персонал незалежно від займаних посад і виконуваних обов'язків.
3. Предмет фінансової безпеки підприємства полягає у діяльності суб'єктів фінансової безпеки як реалізації принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів з забезпечення фінансової безпеки, яка спрямована на об'єкти фінансової безпеки.
4. Основна мета забезпечення фінансової безпеки впливає із сутності фінансової безпеки підприємства і полягає у безперервному й сталому підтриманні такого стану фінансової діяльності, який характеризується збалансованістю і якістю всіх фінансових інструментів, технологій і фінансових послуг, які використовуються підприємством, стійкістю до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і

завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також – розвиток цієї системи.

5. Ризик виступає однією з форм небезпеки.

Виходячи із загального розуміння терміна, принципом управління фінансовою безпекою підприємства слід вважати керівне положення, якого слід дотримуватися у процесі впливу на її стан.

Важливим кроком на шляху забезпечення фінансової безпеки підприємства є розробка концепції фінансової безпеки.

Концепція фінансової безпеки – це певна сукупність поглядів на забезпечення фінансової безпеки, яка передбачає також комплексне визначення загроз і системне розуміння шляхів їх усунення. Концепція має включати шляхи виявлення й усунення загроз, принципи, які необхідно при цьому застосовувати, сукупність прогнозованих ситуацій зі станом фінансової безпеки, інструменти і технології, потрібні для цього, а також алгоритм забезпечення фінансової безпеки. Концепція як модель є основою для розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Базуючись на підході до визначення сутності і змісту національних фінансових інтересів [12], до основних рис фінансових інтересів підприємства можна віднести такі:

1) фінансові інтереси підприємства є проявом, з одного боку, економічних відносин підприємства, з іншого – суперечностей фінансової діяльності самого підприємства. У такому вигляді фінансові інтереси підприємства є носіями суперечностей фінансової діяльності і тому вони нерозривні між собою. Інтереси, як і суперечності, водночас є джерелами і рушіями розвитку фінансової діяльності підприємства і забезпечення його фінансової безпеки;

2) фінансові інтереси підприємства породжені об'єктивною необхідністю повного забезпечення підприємства всіма видами фінансових ресурсів для здійснення ефективної комерційної (виробничої і маркетингової) діяльності. Фінансові інтереси на рівні підприємства – це

відображення спільної думки власників, керівництва і персоналу підприємства, тобто є вираженням конкретних фінансових інтересів людей, які володіють або працюють на цьому підприємстві;

3) структура фінансового інтересу підприємства містить об'єкт, тобто на що спрямований інтерес, і суб'єкт – хто конкретно має цей інтерес;

4) фінансові інтереси проявляються у фінансовій діяльності підприємства і забезпечуються завдяки використанню певних фінансових інструментів (технологій);

5) зміст фінансового інтересу підприємства поряд з основною метою його реалізації включає й засіб її досягнення, а саме, фінансовий інструмент як певну структуру, тобто між цими структурними елементами фінансового інтересу існує діалектична єдність.

Слід підкреслити, що за нинішніх умов розвитку економіки України одномоментна реалізація фінансових інтересів підприємства є неможливою.

Така реалізація може бути тільки послідовною, а її тривалість обумовлюється наявністю жорстких ресурсних обмежень і конкуренцією на ринку. Це вимагає визначення пріоритетних завдань і рішучих дій керівництва й персоналу підприємства у ході їх виконання.

Існує головна (первинна) об'єктивна суперечність між стратегією розвитку підприємства, включаючи його операційну діяльність, і можливостями його фінансового забезпечення. Дія цієї суперечності є рушієм фінансової безпеки підприємства.

Суб'єктами фінансових інтересів підприємства є: його власники, керівництво підприємства, персонал, тобто дотримується певна ієрархія фінансових інтересів підприємства. Загалом, фінансові інтереси є важливою складовою забезпечення розвитку підприємства й економічних відносин з оточуючим середовищем. Вони є об'єктивним виразом фінансової діяльності підприємства і провідною складовою економічних інтересів підприємства взагалі.

Реалізація фінансових інтересів тісно пов'язана із забезпеченням фінансової безпеки підприємства. По суті, реалізація фінансових інтересів підприємства і є змістом забезпечення його фінансової безпеки. Тому захист власних фінансових інтересів підприємства виступає найважливішою складовою забезпечення належного стану його фінансової безпеки.

Головний фінансовий інтерес підприємства у ринкових умовах – зростання його ринкової вартості та збільшення присутності на ринку.

До основних фінансових інтересів підприємства можна віднести (рис.1.1):

- 1) максимізацію прибутку;
- 2) забезпеченість інвестиціями для розвитку підприємства, включаючи його фінансову систему і в її складі – підсистему забезпечення фінансової безпеки;
- 3) забезпечення основним і оборотним капіталом для ефективного ведення комерційної діяльності;
- 4) оптимізацію відрахувань до бюджету.

На рівень фінансової діяльності підприємства і, відповідно, на стан його фінансової безпеки впливають:

- внутрішні чинники – рівень операційного і стратегічного фінансового менеджменту;
- зовнішні чинники – держава, ринок, конкуренція.

При цьому важливо визначитися, що більше впливає на рівень фінансової безпеки підприємства – внутрішні чи зовнішні чинники. Це залежить від багатьох умов і для цього потрібно проводити аналітичні дослідження. На кожному підприємстві набір чинників і рівень впливу на фінансову безпеку буде різним. Відсутність фінансової безпеки, а інколи і низький її рівень призводить до поглинання чи банкрутства підприємства.

Рис. 1.1. Класифікація фінансових інтересів з урахуванням різних критеріїв [12]

Використовуючи підхід, викладений у [8], алгоритм практичної реалізації фінансових інтересів підприємства у вигляді методологічної схеми взаємозв'язку основних категорій фінансової безпеки підприємства може мати такий вигляд (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Методологічна схема взаємозв'язку основних категорій фінансової безпеки підприємства [8]

Теоретичну модель реалізації фінансових інтересів підприємства з урахуванням загроз фінансовій безпеці та економічної стратегії підприємства наведено на рис. 1.3.

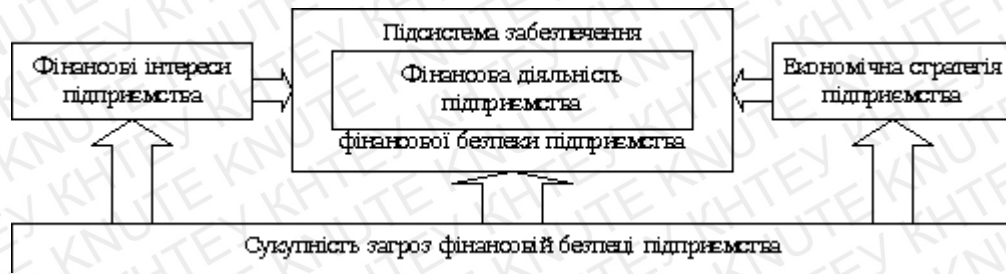

Рис. 1.3. Теоретична модель реалізації фінансових інтересів підприємства [12]

Основні завдання підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства такі:

- визначення пріоритетних фінансових інтересів підприємства і забезпечення їх коригування в разі необхідності;
- створення ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства, умов оперативного реагування на загрози, їх своєчасного виявлення;
- прогнозування тенденцій, які ведуть до порушення нормального функціонування фінансової системи підприємства та її розвитку;
- встановлення причин і умов, які спричиняють фінансовий збиток і загрожують реалізації фінансових інтересів підприємства, порушенню нормального функціонування його фінансової системи;
- своєчасне виявлення й усунення загроз фінансовій безпеці підприємства, зниження ризиків у його фінансовій діяльності;
- забезпечення зацікавленості керівництва і персоналу в ефективній фінансовій діяльності підприємства;
- забезпечення відповідності визначених місії і фінансової стратегії підприємства сукупності його пріоритетних інтересів;
- забезпечення збалансованості фінансових інтересів окремих підрозділів і персоналу з пріоритетними фінансовими інтересами підприємства в цілому;

- створення умов для максимально можливого відшкодування або локалізації завданого збитку неправомірними діями юридичних чи фізичних осіб;
- проведення комплексу заходів із перевірки ділових партнерів даного підприємства;
- ефективне припинення зазіхань на фінансові ресурси з боку персоналу підприємства та його ділових партнерів.

При розробці і створенні підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства доцільно дотримуватися таких вимог:

1. Підсистема управління фінансовою безпекою підприємства має функціонувати безперервно.
2. Підсистема повинна бути добре спланованою.
3. У межах певного підприємства має забезпечуватися не тільки функціональна самостійність цієї підсистеми, але й її інтегрованість до загальної системи управління підприємством.
4. У процесі утворення підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства необхідно чітко уявляти, що слід захищати тільки те, що є доцільним з фінансової точки зору.

1.2. Методичні підходи до оцінювання стану фінансової безпеки підприємства

Сучасні умови діяльності підприємств, які супроводжуються посиленням кризових явищ в економіці, не можуть гарантувати фінансової безпеки суб'єктам господарювання. В той же час, науковцями не приділялася достатня увага розробці адекватного механізму оцінки фінансової безпеки підприємства.

До проблем теоретичного характеру щодо оцінки фінансової безпеки підприємства, в першу чергу, можна віднести відсутність спільної точки зору

щодо методик оцінки, а також щодо визначення індикаторів фінансової безпеки підприємства, їх градації та інтерпретації.

У теорії та практиці існує низка методів, за допомогою яких здійснюється оцінка рівня фінансової безпеки. Зокрема, І. О. Бланк пропонує здійснювати аналіз фінансової безпеки підприємства застосовуючи методи горизонтального аналізу, вертикального аналізу, порівняльного аналізу, аналізу фінансових коефіцієнтів (аналіз фінансової стійкості, платоспроможності, оборотності активів, оборотності капіталу та рентабельності) та інтегрального фінансового аналізу (система інтегрального аналізу по моделі Дюпона, система SWOT-аналізу фінансової безпеки, об'єктноорієнтована система інтегрального фінансового аналізу та портфельний аналіз) [21, с. 122].

Т. Б. Кузенко, О. Ю. Литовченко застосовують такі підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства як: індикаторний, який включає, на думку авторів, методи інтегральної оцінки фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства (модель Альтмана, модель Ліса, метод Депаляна, модель Таффлера, модель Спрингейта, модель Терещенка) та метод балів; ресурсно-функціональний підхід (за складовими фінансової безпеки); за критерієм мінімізації сукупного збитку, що наноситься безпеці; за критерієм достатності обігових коштів для здійснення господарської діяльності [21, с. 139-150].

В. В. Орлова у своїх дослідженнях виділяє дві основні групи методів і моделей оцінки й аналізу фінансової безпеки підприємства: методи і моделі безпосередньої оцінки фінансової безпеки (рейтингова модель оцінки фінансової безпеки, модель експрес-оцінки фінансової безпеки, модель оцінки фінансової безпеки Ж. Депаляна, модель оцінки фінансової безпеки підприємства в розрізі його економічної безпеки, економетрична модель оцінки фінансової безпеки підприємства, методи програмно-цільового управління і розвитку для оцінки фінансової безпеки, експертна модель оцінки фінансової безпеки, модель аналізу фінансової безпеки на основі

СТЕР-аналізу, модель аналізу фінансової безпеки на основі SWOT і SPACE аналізу) та методи аналізу фінансової безпеки на основі оцінки схильності підприємства до банкрутства [34, с. 41-51].

К. С. Горячева у своїй дисертаційній роботі виділила наступні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства: індикаторний, ресурсно-функціональний, підхід на основі використання критерію «мінімум сукупного збитку, що наноситься безпеці», підхід, що ґрунтується на оцінці достатності оборотних коштів, а також підхід на основі оцінки загального стану фінансової безпеки підприємства (шляхом розрахунку показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності) [8, с. 82–89].

Такі автори як Г. О. Портнова та В. М. Антоненко розглядають лише два методи оцінки фінансової безпеки: індикаторний та ранговий (метод інтегральної оцінки фінансової безпеки) [42, с. 352].

Колектив авторів на чолі з І. В. Журавльовою пропонує здійснювати оцінку стану фінансової безпеки підприємства за п'ятьма методами: індикаторним, ресурсно-функціональним, програмно-цільовим, вартісним та ранговим [49, с. 318].

О. Ю. Амосов виділяє три підходи до оцінки рівня фінансової безпеки, а саме: індикаторний, програмно-цільовий (інтегральної оцінки) та ресурсно-функціональний [1].

М. О. Кокнаєва досліджує наступні методи оцінки фінансової безпеки підприємства: індикативний, економіко-математичний та ресурсно-функціональний метод [20].

Проведений аналіз літературних джерел дав змогу встановити, що переважна більшість науковців, які досліджували питання оцінки фінансової безпеки підприємства, не застосовують розподіл методів оцінки на групи і не здійснюють їх класифікацію за певними ознаками, виділяючи у свої роботах лише набір методів чи підходів, за якими, на їх думку, варто оцінювати рівень фінансової безпеки. На нашу думку, варто класифікувати існуючі

методи за певними ознаками, що полегшить їх аналіз та дасть змогу оцінити переваги та недоліки методів у кожній класифікаційній групі і встановити доцільність їх застосування для аналізу рівня фінансової безпеки підприємства.

Відтак, на основі аналізу економічної літератури, присвяченої питанням фінансової безпеки, нами було виділено три основні групи методів оцінки та аналізу стану фінансової безпеки підприємств (Дод. А.): методи інтегральної оцінки фінансової безпеки; методи оцінки фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства; індикаторні методи оцінки фінансової безпеки.

Методи інтегральної оцінки передбачають формування єдиного показника, у якому відтворюються значення інших часткових показників, скоригованих відповідно до їх вагомості та інших чинників. Інтегральний метод спрощує процедуру оцінки та дає змогу комплексно оцінити рівень фінансової безпеки підприємства, яка залежить від багатьох складових.

До методів інтегральної оцінки можна віднести ресурсно-функціональний метод оцінки фінансової безпеки, програмно-цільовий метод оцінки фінансової безпеки та скоринговий метод оцінки за показниками фінансового стану (метод балів, ранговий метод).

Так, представники ресурсно-функціонального підходу пропонують визначати рівень фінансової безпеки на основі оцінки ступеня використання фінансових ресурсів підприємства за кожною функціональною складовою, а потім експертним шляхом формувати інтегральний показник [21, с.144 -145; 21, с. 54]:

$$\Phi Б = \sum_{i=1}^n = k_i * d_i, \quad (1.1)$$

де K_i - значення часткових функціональних критеріїв фінансової безпеки підприємства; D_i - питома вага значущості функціональних

складових фінансової безпеки підприємства; n - кількість функціональних складових фінансової безпеки підприємства.

Порядок визначення рівня фінансової безпеки за окремими функціональними підсистемами найбільш повно представлений у роботі К. С. Горячевої, яка виділяє сім таких функціональних складових, а саме: бюджетну, грошово-кредитну, валютну, банківську, інвестиційну, фондову та страхову [8, с. 110–115].

Даний методичний підхід є дуже широким та трудомістким, разом з тим він є досить інформативним, оскільки ґрунтується на системному підході до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства і охоплює усі функціональні області фінансової безпеки.

В. А. Забродський пропонує використовувати для оцінки рівня фінансової безпеки програмно-цільовий метод, відповідно до якого, оцінка фінансової безпеки ґрунтується на інтегруванні сукупності показників, що визначають фінансову безпеку. При цьому використовується кілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу як кластерний та багатовимірний аналіз [13].

Недоліком даного підходу є високий ступінь складності аналізу, що проводиться із використанням методів математичного аналізу. До того ж, і це відзначає сам автор, дуже складною є оцінка стійкості сукупного інтегрального показника при заданій області його зміни. Запропонований В. А. Забродським підхід до оцінки фінансової безпеки дає змогу оцінити її рівень, але, швидше, з позиції математика, а не управлінця [3, с. 11; 48, с. 321].

Скорингові методи оцінки рівня фінансової безпеки базуються на підрахунку балів за кожною позицією показників, за якими оцінюється фінансова безпека. Скорингові методи включають в себе експертний аналіз, який передбачає опитування експертів (кваліфікованих фахівців) з подальшою математичною обробкою результатів дослідження. До групи скорингових методів оцінки можна віднести ранговий метод або метод балів.

Даний метод дає змогу встановити важливість кожного показника фінансової безпеки підприємства у формуванні її загального рівня на підставі вагових коефіцієнтів, присвоїти кожному показнику певну кількість балів, відповідно до інтервалів їх значень, а також провести інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства [49, с. 322]. Проте, недоліками методу є суб'єктивність думок експертів; при застосуванні великої кількості коефіцієнтів, які можуть змінюватися в часі нерівномірно, виникають труднощі у формулюванні висновків щодо стану фінансової безпеки підприємства. Крім того, для більшості коефіцієнтів відсутні нормативні їх значення, що також утруднює оцінку даних показників.

В основі визначення рівня фінансової безпеки лежать граничні значення показників та їхній рейтинг [42, с. 352]. В процесі експертної оцінки кожному експерту пропонується оцінити рейтинг кожного показника, ґрунтуючись на певній бальній шкалі. Таким чином, створюється система оціночних показників, кожному з яких привласнюється певний ранг, формується шкала оцінки отриманих показників і визначається механізм розрахунку сукупного рейтингу показника [21, с.142–143].

На основі цього методу можливо виконати ранжування як окремих показників, так і груп найбільш значимих показників для оцінки фінансової безпеки підприємства.

Так, якщо показник має значення вище нормального, то йому присвоюється I клас; нижче нормального, але вище критичного – II клас; нижче критичного – III клас. Інтегральна оцінка безпеки дається в балах і визначається як сума добутків рейтингу кожного показника на клас:

$$B = \sum Pe_i * Кл_i, \quad (1.2)$$

де B – сума балів;

Pe_i – рейтинг i-го показника;

$Кл_i$ – клас i-го показника.

Рейтинг показника визначається відповідно до цілей дослідження і важливості показника для обраного напрямку дослідження. Сумарний рейтинг показників завжди складає 100, тобто кожному показнику присвоюється певне числове значення менше ста, яке відображає важливість даного показника.

Таким чином, для показників, усі значення яких відповідають I класу, кількість балів дорівнює 100, II класу – 200, III класу – 300. Відповідно до кількості набраних балів, присвоюється і клас фінансової безпеки підприємства: I клас – високий рівень фінансової безпеки (100 – 150 балів); II клас – нормальний рівень безпеки (151 – 250 балів); III клас – критичний рівень безпеки підприємства (251 – 300 балів) [21, с.142–143].

Схожий підхід до оцінки рівня фінансової безпеки використовує О. Л. Пластун, який пропонує здійснювати її за допомогою семи показників: коефіцієнта зносу основних засобів, фондівдачі основних засобів, рентабельності активів, коефіцієнта оборотності активів, загального коефіцієнта покриття, коефіцієнта фінансування та коефіцієнта втрати платоспроможності. На основі цих коефіцієнтів здійснюється інтегральна оцінка фінансової безпеки за наступною формулою:

$$\begin{cases} I = \sum_{i=1}^n \text{MAX}_i \cdot P_i \\ P_i = 1, K_i > t_i \\ P_i = 0,5, K_i \in t_i \\ P_i = 0, K_i < t_i \end{cases}, \quad (1.3)$$

де I – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки; MAX_i – максимальна кількість балів за i -м коефіцієнтом; P_i – поправочний коефіцієнт; K_i – фактичне значення i -го коефіцієнта.

Максимальну оцінку 100 балів пропонується розділити між сімома показниками у таких пропорціях: 10 балів – для коефіцієнтів зносу основних засобів, фондівдачі основних засобів, рентабельності та оборотності

активів; 20 балів – для коефіцієнтів покриття, фінансування та втрати платоспроможності.

Значення поправочних коефіцієнтів поділяються на три групи, відповідно до трьох типів оцінки фінансової безпеки, і можуть приймати одне з трьох значень: 0; 0,5 і 1. Поправочні коефіцієнти обираються на основі визначених інтервалів значень обраних показників. За підсумками аналізу можна отримати три типи оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: критичний (менше 60 балів), недостатній (60 – 80 балів), достатній (80 – 100 балів) [41, с. 84–93].

Індикаторні методи оцінки фінансової безпеки базуються на розрахунку групи коефіцієнтів (так званих індикаторів) або виборі певного критерію, за яким може оцінюватися стан фінансової безпеки підприємства. До цієї групи методів відносяться: порівняльно-індикаторний метод оцінки фінансової безпеки; метод оцінки фінансової безпеки підприємства за критерієм мінімізації сукупного збитку, який наноситься безпеці; метод оцінки фінансової безпеки за критерієм достатності обігових коштів для здійснення господарської діяльності; метод оцінки фінансової безпеки підприємства за критерієм вартості підприємства.

Порівняльно-індикаторний метод оцінки передбачає відбір ряду показників, так званих індикаторів, що можуть характеризувати рівень фінансової безпеки, та зіставлення їх фактичних значень із пороговими (критичними та нормальними) [3; 9; 20].

За цим методом найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, що вся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових (критичних, нормальних) значень. Такий підхід до оцінки фінансової безпеки заслуговує на увагу, проте його недоліком є те, що використання цього методу залежить в основному від визначення порогових показників, значення яких можуть варіюватись залежно від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство не може вплинути, а тільки пристосовується до його умов. Крім того, дуже важко визначити для

підприємств ці порогові рівні, до того ж, вони є різними для кожного окремого підприємства [18, С. 116; 21, с. 139].

У якості значень індикаторів Л. П. Гомілко та Т. Ф. Косянчук приймають нормалізовані значення вихідних показників оцінки рівня фінансової безпеки. Нормування, при цьому, проводиться відносно нормального значення показника – мінімального чи максимального (залежно від методичного підходу) [7, с. 46; 20, с. 53; 42, с. 351]. Таким чином, нормоване значення індикатора розраховується за формулою:

$$X_{i\phi} = \left(\frac{P_{i\phi}}{P_{in}} \right)^b, \quad (1.4)$$

де $X_{i\phi}$ - значення індикатора; $P_{i\phi}$, P_{in} - відповідно фактичне і нормальне значення і-го показника; b - показник ступеня (для показника типу «мінімум» дорівнює 1, для показника типу «максимум» дорівнює мінус 1).

В такому випадку нормальне значення індикатора $X_n = 1$. Критичні значення вихідних показників визначаються виходячи із умови мінімально допустимого рівня фінансової безпеки, недосягнення яких означало б перехід підприємства в економічно небезпечну зону. Нормоване значення критичного показника індикатора визначається за формулою:

$$X_{i\kappa p} = \left(\frac{P_{i\kappa p}}{P_{in}} \right)^b \quad (1.5)$$

де $P_{i\kappa p}$ - критичне значення вихідного показника.

Таким чином, індикаторами рівня фінансової безпеки підприємства можуть бути нормовані значення показників, розраховані на основі нормальних (граничних) значень вихідних показників.

Е. А. Олейніков [32] розглядає метод оцінки фінансової безпеки за критерієм мінімізації сукупного збитку, який наноситься безпеці. Для цього

він пропонує розраховувати частковий функціональний критерій фінансової складової економічної безпеки підприємства:

$$\text{ЧФК} = \text{ЗВ} / (\text{В} + \text{З}_0) \rightarrow \max, \quad (1.6)$$

де ЧФК – частковий функціональний критерій забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства; ЗВ - сукупний відвернений збиток за фінансовою складовою економічної безпеки підприємства; В - загальні понесені підприємством витрати на реалізацію заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства; З₀ - загальний понесений підприємством збиток за фінансовою складовою економічної безпеки підприємства.

Автор стверджує, що розраховане таким способом значення часткового функціонального критерію фінансової безпеки відображає загальну ефективність заходів із забезпечення фінансової складової економічної безпеки, які вживаються з метою відвернення можливих збитків від негативних впливів [32]. Крім того, Е. А. Олейніков вважає, що даний індикатор є сукупним показником «фінансового здоров'я» підприємства і потенціалу його корпоративного росту. Проте, наведені у даному методі критерії дуже важко розраховувати через відсутність необхідних для цього бухгалтерських та статистичних даних. Для використання цього методу потрібно вести додатковий облік, без якого такий показник можна розрахувати лише експертним шляхом, через що він буде нести виключно суб'єктивний характер.

С. М. Ілляшенко [18] пропонує здійснювати оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства на основі аналізу його фінансової стабільності, ступінь якої визначається із врахуванням достатності оборотних коштів (власних та запозичених) для здійснення виробничо-збутової діяльності.

Так, С. М. Ілляшенко виділяє 5 рівнів фінансової безпеки підприємства: абсолютний – для нормального функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів; нормальний – підприємство обходиться власними джерелами формування запасів та покриття витрат; хиткий – підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно залучає середньо- і довгострокові позики та кредити; критичний – крім власних оборотних коштів, середньо- і довгострокових позик та кредитів, залучаються ще й короткострокові; кризовий – підприємство знаходиться на межі банкрутства [18]. Даний підхід є дуже вузьким, тому має обмежене використання для оцінки фінансової безпеки, оскільки у фінансовій діяльності, крім оборотних коштів, задіяні основний капітал, прибуток, інвестиції, цінні папери, грошові кошти тощо.

Принципово з іншого боку, дає можливість оцінити фінансову безпеку підприємства вартісний підхід [49]. Метод оцінки фінансової безпеки підприємства за критерієм його вартості, дає змогу оцінити фінансову безпеку з позиції можливості нарощувати капіталізацію підприємства, збільшувати його ринкову вартість. Вартісний підхід до оцінки фінансової безпеки сформувався у межах розгляду підприємства як особливого інвестиційного товару, що має корисність та вартість для інвесторів. Головною метою управління фінансовою безпекою підприємства, згідно з цим підходом, є максимізація вартості підприємства. Питання вартості підприємства тісно пов'язані із таким важливим показником стану фінансової безпеки як прибуток. При відсутності прибутку, або наявності збитків на підприємстві неможливого говорити про його фінансову безпеку.

Для оцінювання фінансової безпеки підприємства деякими авторами [34] використовуються також методи оцінки імовірності банкрутства. Ці методи дають можливість своєчасно виявляти факти фінансової неспроможності підприємства, що є одним із індикаторів фінансової безпеки. У зарубіжних країнах для оцінки ризику банкрутства і кредитоспроможності підприємств широко використовуються багатофакторні моделі відомих

західних економістів: Альтмана, Бівера, Депаляна, Спрінгейта, Таффлера, Тішоу та ін, розроблені за допомогою багатовимірного дискримінантного аналізу. Проте використання вищезазначених моделей на вітчизняних підприємствах вимагає багато пересторог. Тестування різних підприємств за даними моделями показало, що вони не повною мірою підходять для оцінки ризику банкрутства Українських підприємств через різні методики відображення інфляційних факторів, різну структуру капіталу, суттєві відмінності у законодавчій базі. Українські вчені на чолі з академіком УААН П. Т. Саблуком рекомендують для діагностики банкрутства проводити експрес-аналіз фінансового стану, який складається з розрахунку п'яти показників: коефіцієнта Бівера; рентабельності активів (6–8% свідчить про благополучний стан); відношення зобов'язань до активів (благополучний стан оцінюється, якщо цей показник $\leq 37\%$); відношення суми власного капіталу та позаоборотних активів до суми загальних активів (благополучний стан оцінюється в 0,4); відношення обігових активів до короткострокових зобов'язань (сприятливий стан, коли показник дорівнює більше 1) [44;45].

Ця методика дає найбільш точні результати, які збігаються з результатами діагностики банкрутства за коефіцієнтом Альтмана.

А. В. Матвійчук для оцінки імовірності банкрутства пропонує наступну модель:

$$Z = 0,033x_1 + 0,268x_2 + 0,045x_3 - 0,018x_4 - 0,004x_5 - 0,015x_6 + 0,702x_7, \quad (2.7)$$

де X_1 – відношення оборотних активів до необоротних активів;

X_2 – відношення чистого доходу від реалізації до поточних зобов'язань;

X_3 – відношення чистого доходу від реалізації до власного капіталу;

X_4 – відношення підсумку балансу до чистого доходу від реалізації;

X_5 – відношення власних оборотних засобів (Оборотні активи + Поточні зобов'язання) до оборотних активів;

X_6 – відношення залученого капіталу (Довгострокові зобов'язання+Поточні зобов'язання) до підсумку балансу;

X_7 – відношення власного капіталу до боргових зобов'язань (Забезпечення наступних витрат і платежів + Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання).

Якщо при оцінюванні фінансового стану підприємства, із застосуванням даної моделі, значення Z більше за 1,104, то це свідчить про задовільний фінансовий стан та низьку імовірність банкрутства. Чим вище значення Z , тим стійкіше становище компанії. Якщо значення Z для підприємства менше за 1,104, то виникає загроза фінансової кризи. Із зменшенням показника Z збільшується можливість банкрутства [29, С. 26]

Ця модель, як і модель О. О. Терещенка, є найбільш оптимальними для визначення імовірності банкрутства. Модель О. О. Терещенка має вигляд:

$$Z_{\text{ТЕР}} = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,03X_5 + 0,1X_6 \quad (1.8)$$

де X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

X_4 – відношення прибутку до виручки;

X_5 – відношення виробничих запасів до виручки;

X_6 – відношення виручки до основного капіталу.

Коли $Z_{\text{ТЕР}} > 2$ – банкрутство не загрожує, $1 < Z_{\text{ТЕР}} < 2$ – фінансова стійкість порушена, $0 < Z_{\text{ТЕР}} < 1$ – існує загроза банкрутства [19; 48].

На нашу думку, дані дискримінантні моделі можна використовувати для оцінки фінансової безпеки підприємства, але лише для підтвердження результатів проведеного аналізу і з певною корекцією, оскільки вони дають загальну оцінку діяльності підприємства, яка включає операційну, фінансову та інвестиційну складові, а для оцінки фінансової безпеки доцільно розраховувати стан лише фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Здійснений аналіз методів та моделей, що використовуються для оцінки фінансової безпеки підприємства, дав можливість виділити основні переваги та недоліки існуючих методів (Дод. Б.).

У результаті аналізу методів та моделей оцінки фінансової безпеки підприємств встановлено, що усі існуючі підходи до оцінки фінансової безпеки мають ряд недоліків, пов'язаних із обмеженим набором показників, що використовуються для оцінки, із неадаптованістю до вітчизняних умов ведення господарської діяльності, є складними в розрахунку та інтерпретації, а також можуть давати суперечливі один одному результати.

Таким чином, жоден із методів аналізу та оцінки фінансової безпеки не може претендувати на однозначне визнання як найбільш ефективного та раціонального методу оцінки фінансової безпеки підприємства.

Отже, проблема оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств залишається не до кінця вирішеною. Зокрема необхідно розробити комплексну систему оцінки фінансової безпеки, яка б включала оцінку загального фінансового стану підприємства, оцінку складових фінансової безпеки та оцінку фінансових ризиків. Крім того, потрібно здійснити добір індикаторів для визначення стану складових фінансової безпеки та визначити рівні фінансової безпеки.

1.3. Зміст та послідовність етапів діагностики фінансової безпеки підприємства

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства зумовлює формування необхідних елементів і загальної схеми організації економічної безпеки. Враховуючі це, процес управління фінансовою безпекою підприємства можна поділити на ряд етапів:

1. Розроблення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства.

2. Ідентифікація, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці підприємства та реалізації його фінансових інтересів. Цей етап включає такі операції, як виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства, оцінювання ймовірностей їх виникнення, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації потенційних або реальних загроз, а також дослідження чинників, які спричинили збитки.

3. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Процес оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає такі кроки: вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану; побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки; визначення порогових значень показників (індикаторів); моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими; визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками.

4. Забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства. Розроблення комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки та рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

5. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

6. Реалізація запланованих заходів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

7. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

8. Оперативне управління системою фінансової безпеки підприємства за допомогою механізму зворотного зв'язку, яке проявляється у коригуванні наявної або розробці нової системи заходів із забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки [50, с.71]

Для забезпечення безпеки підприємства необхідна взаємодія всіх учасників даного процесу (співробітників, підрозділів, служб), щоб їх

зусилля були скоординованими і узгодженими, оскільки від цього залежить кінцевий результат та досягнення поставленої мети. Кожен з учасників процесу забезпечення заходів з безпеки повинен чітко знати, хто яку роботу виконує і за що несе відповідальність. Основні заходи з безпеки повинні бути відомі учасникам даного процесу і всім співробітникам підприємства, що дозволить вчасно виявити потенційні і реальні небезпеки та загрози, запобігти їх виникненню і негативному впливу на діяльність підприємства. Одночасно цілий ряд засобів, способів, методів забезпечення безпеки повинен бути засекречений і відомий лише вузькому колу учасників даного процесу, що дасть можливість більш ефективно боротися із різноманітними загрозами і вчасно запобігати нанесенню шкоди підприємству [36, с.308].

Виділяють [4, с.102] п'ять рівнів фінансової сталості та відповідно п'ять рівнів фінансової безпеки суб'єкту господарювання:

- суб'єкту господарювання достатньо власних оборотних засобів для функціонування (абсолютна фінансова сталість та фінансова безпека);
- суб'єкту господарювання практично достатньо власних оборотних засобів (нормальна фінансова сталість та фінансова безпека);
- суб'єкту господарювання недостатньо власних оборотних засобів, тому воно залучає середньострокові та довгострокові позики і кредити (нестійкий фінансовий стан і рівень безпеки);
- суб'єкт господарювання, окрім середньострокових та довгострокових позик і кредитів, залучає короткострокові (критичний фінансовий стан і рівень безпеки);
- суб'єкт господарювання не може забезпечити фінансування своєї діяльності ані власними, ані залученими засобами (кризовий фінансовий стан і рівень безпеки).

Процес забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства базується на відповідному механізмі її управління, під яким розглядають сукупність станів та процесів, з яких складається управління щодо протидії небезпекам, загрозам та ризикам [31, с.145].

Фінансова безпека підприємства є складним, динамічним явищем і потребує розробки такого механізму її забезпечення, який би враховував усі її характеристики та умови функціонування суб'єкта господарювання. Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки має бути спрямоване на: визначення фінансових функціонування; виявлення на ранніх стадіях загроз, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, які не дозволяють суб'єкту господарювання реалізувати фінансові інтереси; розробку та реалізацію системи заходів щодо нейтралізації загроз фінансовим інтересам суб'єкта господарювання та недопущення можливих фінансових збитків [23, с.340].

Аналіз ряду наукових джерел [47, с.143; 23, с.340; 8, с.7] дозволяє констатувати, що до складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства можна віднести такі основні складові елементи, як: об'єкти та суб'єкти управління, сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи і методи управління, організаційну структуру, нормативно-правове забезпечення, інформаційне забезпечення тощо. Усі перелічені складові елементи управління в сукупності складають механізм управління фінансово-економічною безпекою.

У науковій літературі присутні різні підходи щодо визначення об'єкту механізму забезпечення фінансової безпеки:

- при побудові загальної системи управління таким об'єктом виступає фінансова діяльність підприємства в цілому;
- для кожного окремого проміжку часу може бути виділений свій пріоритетний об'єкт: прибуток, джерела та обсяги фінансових ресурсів, структура капіталу, грошових потоків, структура активів, інвестиції, фінансові ризики, система фінансових інновацій тощо;
- у розрізі основних задач управління фінансовою безпекою таким об'єктом може виступати: прибуток, інвестиції, джерела формування фінансових ресурсів, структура капіталу, активів, грошових потоків, фінансові ризики тощо [23, с.340].

Суб'єктами управління фінансовою безпекою є власники, керівництво підприємства та фінансові менеджери, які шляхом проведення аналітичних досліджень, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства, розробляють відповідні пропозиції щодо запобігання фінансовим проблемам.

В системі фінансово-економічної безпеки перш за все, захисту потребують фінансові інтереси підприємства, які безпосередньо впливають на зміст механізму забезпечення фінансової безпеки.

Фінансово-економічні інтереси підприємства – це його об'єктивні потреби у сфері фінансово-економічної діяльності, задоволення яких забезпечує реалізацію головних цілей його фінансово-економічного розвитку на кожному з етапів життєвого циклу. Фінансово-економічні інтереси підприємства не залишаються незмінними протягом його господарської діяльності, а уточнюються на всіх етапах його життєвого циклу [30, с.28].

Система пріоритетних фінансових інтересів підприємства включає: максимізацію його ринкової вартості; зростання рівня доходності власного капіталу підприємства (рівня фінансової рентабельності); достатність фінансових ресурсів на всіх етапах фінансово-економічного розвитку; фінансову стабільність підприємства в процесі його розвитку; фінансову стійкість; високий рівень інвестиційної активності та ефективності інвестицій; безпеку інвестиційної діяльності; позитивний імідж підприємства як контрагента; ефективну нейтралізацію фінансових ризиків; високий інноваційний рівень фінансової діяльності; швидке та ефективне подолання кризових фінансових ситуацій, що виникли [30, с.28-29; 4, с.48].

Досягнення зазначених фінансових інтересів дозволить підприємству забезпечити виконання головної мети функціонування будь-якого суб'єкту господарювання – максимізації прибутку.

Належний стан фінансової безпеки досягається підприємством тільки у випадку узгодженості його фінансових інтересів з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища. Виходячи з цього, забезпечення фінансової безпеки підприємства має розглядатися як процес реалізації заходів щодо

недопущення (попередження) можливих фінансових збитків у поточному та перспективному періоді. Фінансових збитків підприємство може зазнати, якщо: система управління фінансово-економічною безпекою підприємства побудована таким чином, що не може передбачати загрозу до її виникнення; менеджмент підприємства неспроможний попередити негативні наслідки виявлених загроз та небезпек; суб'єкти управління фінансовою безпекою намагаються вирішити проблему, але їх дії не призводять до позитивного результату [37].

Згідно до [50, с.298; 47, с.143; 8, с.7] важливим аспектом дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є аналіз функцій, які реалізовує цей механізм. До функціональної структури механізму управління фінансовою безпекою можна віднести такі основні функції управління:

- планування, включаючи програмування і прогнозування (розробка оперативних та стратегічних планів, концепцій та програм розвитку, прогнозів);
- організацію і регулювання (вироблення і реалізація управлінських рішень; розробка і використання фінансових інструментів);
- стимулювання (використання економічних та соціально-психологічних методів управління; зростання ефективності праці);
- контроль у складі обліку, аналізу і аудиту (формування контрольно-аналітичної інформації виконання планів, програм; аудит стану фінансової безпеки підприємства).

Управління фінансово-економічною безпекою має здійснюватися за певними правилами і принципами. Аналіз і узагальнення ряду наукових джерел [30, с.77-78; 50, с.69; 47, с.142-143; 31, с.142-143; 23, с.341; 8, с.6] свідчить про те, що виконання завдань і функцій системи фінансово-економічної безпеки здійснюється у разі дотримання ряду основних принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Одним із основних принципів є розроблення системи безпеки на основі й відповідно до чинного законодавства України й нормативних актів із безпеки підприємства; усі прийняті управлінські рішення повинні мати легітимний характер і не суперечити чинному законодавству (принцип законності).

Потрібно зазначити, що усі елементи системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства мають бути взаємопов'язані та взаємоузгоджені (принцип системності побудови).

Наступним принципом є визначення, що ефективність роботи системи безпеки має бути вищою від її вартості (принцип економічної доцільності).

Також, витрати на заходи з ліквідації, нейтралізації чи мінімізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства мають бути меншими, ніж можливі збитки від їх реалізації (принцип ефективності управлінських рішень).

Щодо наступного принципу, потрібно відзначити, що своєчасне попередження та/або ефективне подолання негативного впливу загроз, при цьому забезпечуючи розвиток підприємства (принцип результативності).

Також, при управлінні фінансовою безпекою потрібно розуміти, що витрати на попередження та/або подолання загроз повинні бути адекватними їх рівню та обсягу (принцип оптимізації витрат).

Наступним принципом є: всі заходи щодо безпеки повинні проводитися з використанням сучасних досягнень науки й техніки, надавати надійний захист на певних рівнях безпеки (принцип обґрунтованості).

Визначаючи наступний принцип, потрібно відзначити, що системність вирішення питань економічної безпеки із залученням усіх суб'єктів та активів підприємства (принцип комплексності).

Забезпечення збалансованості фінансових інтересів підприємства, окремих його підрозділів і персоналу - принцип збалансованості.

Щодо своєчасності розроблення та вживання заходів із нейтралізації загроз фінансовій безпеці і фінансовим інтересам підприємства, як одного із

принципів, то всі дії системи безпеки повинні мати попереджувальний характер, а розробка можливих заходів та алгоритмів дій з безпеки повинна проводитися на ранніх стадіях організації системи безпеки на підставі аналізу моделей загроз, дій конкурентів, об'єктів захисту (принцип своєчасності).

Наступним принципом є: процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства має відбуватися безперервно (принцип безперервності).

Постійний системний моніторинг підрозділами економічної безпеки даних про фінансово-економічний стан підприємства та його аналіз з метою недопущення внутрішніх загроз діяльності підприємства; моніторинг зовнішнього середовища підприємства (у зв'язку з його високим динамізмом та невизначеністю) з метою своєчасного виявлення та ідентифікації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства (принцип постійного моніторингу).

Реалізація активних дій та заходів захисту фінансово-економічних інтересів підприємства із використанням нестандартних форм і способів захисту - принцип активності.

Наступним принципом можна виділити: координація заходів щодо забезпечення фінансової безпеки на підприємстві; організація взаємодії заходів зі всіма підрозділами підприємства й здійснення єдиного управління процесом безпеки підприємства, організація взаємодії з державними й правоохоронними органами (принцип координації й взаємодії).

Принцип централізації управління заключається в наступному: єдиний підхід до виконання своїх функцій учасниками процесу забезпечення безпеки за координаційної ролі та методичного керівництва з боку підрозділу економічної безпеки підприємства; керування безпекою повинен здійснювати перший керівник підприємства.

Щодо наступного принципу, потрібно зазначити, що система управління фінансово-економічною безпекою підприємства має бути

органічно інтегрована у загальну систему менеджменту та загальну систему управління економічною безпекою підприємства (принцип інтегрованості).

Також, усі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити загальній стратегії фінансово-економічного розвитку підприємства (принцип спрямованості на стратегічні цілі).

Наступним принцип визначає, що управлінські рішення мають розроблятися з урахуванням об'єктивних економічних законів, на основі глибокого аналізу ситуації із застосуванням наукових методів пізнання (принцип об'єктивності).

Невідокремленою частиною управління фінансовою безпекою підприємства є принцип - система управління фінансово-економічною безпекою має забезпечувати швидку реакцію на появу реальних та потенційних загроз, своєчасне прийняття відповідних управлінських рішень (принцип оперативності та динамічності).

Також, кожне управлінське рішення у сфері фінансово-економічної безпеки повинне розроблятися у кількох альтернативних варіантах, враховуючи визначені критерії (принцип варіативності).

Визначаючи наступний принцип управління фінансовою безпекою підприємства, потрібно зазначити, що заходи стосовно реагування на загрози фінансово-економічним інтересам підприємства мають розроблятися відповідно до визначених критеріїв (принцип адекватності реагування).

Невіднокремним принципом є: система управління фінансово-економічною безпекою підприємства, її елементи мусять адаптуватися до зміни чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства (принцип адаптивності);

Принцип гнучкості управління заключається в наступному: розроблені чи прийняті управлінські рішення мають швидко коригуватися, якщо цього вимагає зміна зовнішнього чи внутрішнього середовища підприємства.

Потрібно відзначити, що необхідність і своєчасність удосконалення системи фінансової безпеки підприємства; здатність системи до розвитку і удосконалення (принцип розвитку і удосконалення).

Останнім принципом є створення стимулів для ефективного використання ресурсного потенціалу, запровадження інноваційних проектів; має бути розроблена дієва і ефективна система стимулів та відповідальності посадових осіб за стан фінансово-економічної безпеки підприємства (принцип стимулювання та відповідальності).

Реалізація наведеної системи принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства дає змогу забезпечити виконання мети її організації й реалізацію поставлених задач.

Суб'єкти управління впливають на об'єкти управлінського впливу за допомогою певних методів управління, які розкривають шляхи протидії реальним та потенційним загрозам, небезпекам та ризикам у конкретних умовах та у визначений термін часу і відображають безпосередній стан захищеності підприємства.

Методи механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства досліджуються у ряді наукових праць [30, с.78-80; 50, с.296-297; 37; 38, с.39-41]. Згідно до цих досліджень механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки включає такі методи управління, як: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки в рамках інституційно-правових методів передбачає: запровадження моніторингу рівня економічної безпеки та її складових, зокрема фінансової безпеки; прогнозування загроз, ризиків та розробку заходів з їх нейтралізації; коригування планових показників діяльності у контексті забезпечення економічної безпеки; розробку системи правил та режимів безпеки; створення інструкцій про матеріальну відповідальність та захист комерційної таємниці; моніторинг

законодавства та захист підприємства від дій і рішень органів державного управління; управління інституційними характеристиками безпеки в межах юридичних відносин із контрагентами; реєстрацію документів, прав власності.

За допомогою адміністративних (організаційно-розпорядчих) методів управління відбувається: формування організаційної структури управління фінансово-економічною безпекою; визначення повноважень та відповідальності посадових осіб, розпорядку роботи, порядку дій у тій чи іншій ситуації; регламентування інших дій суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою; введення режимів входу/виходу персоналу та відвідувачів; створення перешкод для доступу до охоронного майна.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки економічними методами передбачає: реалізацію заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання господарських ресурсів; оцінку рівня сучасності та продуктивності матеріально-технічної бази, пошук резервів її покращення; підвищення рентабельності активів та конкурентоспроможності підприємства; фінансування заходів із прогнозування розвитку ринкової кон'юнктури, інституціонального регламентування фінансово-господарської діяльності та ресурсного забезпечення.

Організаційно-технологічні методи спрямовані на підвищення ефективності управління безпекою шляхом впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю.

Інформаційні методи передбачають створення механізму оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці та поширення негативної інформації про підприємство. Заходами щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки даною групою методів виступають: аналіз, облік комерційної інформації; створення надійної системи захисту інформації та каналів її проходження; використання сучасних технологій захисту інформації (систем кодування і шифрування).

Застосування соціально-психологічних методів передбачає: реалізацію заходів матеріального стимулювання; створення ефективної системи морального заохочення працівників; підбір кадрів з урахуванням психологічних характеристик працівників; діагностику психоемоційного стану працівників; підтримку ініціативи; забезпечення перспективного соціального й професійного росту; інформування про результати праці; укладання договорів, взаємних зобов'язань, об'єднання інтересів працівників; бесіди, пропаганду та агітацію, призначені для поширення і роз'яснення політики керівництва у сфері фінансової безпеки; розробку правил поведінки; створення атмосфери корпоративного духу; формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі; формування неформальних комунікацій.

В управлінні фінансово-економічною безпекою підприємства необхідне застосування всіх зазначених груп методів управлінського впливу, які реалізуються комплексно, безперервно та оперативно.

Управління фінансовою безпекою неможливо без відповідної організаційної структури. Головними чинниками, які визначають організаційну структуру управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві, виступають: вид економічної діяльності підприємства; його організаційно-правова форма; характеристики ринку, на якому діє підприємство (рівень та методи конкуренції, особливості попиту тощо) та його ринкова позиція (частка ринку, рівень конкурентоспроможності та ін.); обсяг фінансово-економічної діяльності підприємства; головні види фінансово-економічної діяльності підприємства; досягнутий рівень фінансово-економічної безпеки; наявність та кількість регіональних відділень; кількість та професійно-кваліфікаційний рівень працівників; можливість фінансового забезпечення функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства; стиль керівництва (менеджменту); погляди власників та керівників підприємства на

необхідність та принципи побудови системи управління фінансово-економічною безпекою тощо [30, с.101-102].

Однією зі складових механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є нормативно-правове забезпечення управлінських рішень. Правове забезпечення вітчизняних підприємств включає Закони України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», а також кодекси України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, накази та положення міністерств та відомств, статутні документи підприємств, інструкції, нормативи, методичні вказівки, пояснення тощо. За їх допомогою здійснюється регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Призначення інформаційного забезпечення у механізмі управління фінансовою безпекою підприємства полягає у своєчасному формуванні та видачі достовірної та повної інформації для прийняття управлінських рішень. Інформація в системі забезпечення економічної безпеки підприємства є предметом аналізу і одночасно продуктом кінцевої праці. Вхідні дані аналізуються, переробляються і передаються далі у вигляді службової інформації, рекомендацій, звітів, рішень. Обмін інформацією здійснюється в тому вигляді і тими способами, які передбачені правилами внутрішнього документообігу на підприємстві. Обмін інформацією між учасниками системи забезпечення економічної безпеки здійснюється за допомогою інформаційної системи.

Для формування інформаційного забезпечення і його ефективного застосування на підприємстві в процесі організації економічної безпеки, необхідно: визначення мети, задач, функцій всієї системи управління підприємством; виявлення руху інформації на підприємстві та формування схем інформаційних потоків; удосконалення системи документообігу;

створення інформаційно-логічних моделей, які відображають взаємозв'язок інформації; створення масивів інформації у вигляді інформаційних баз даних тощо.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЛОБУЖСЬКИЙ ФЕРОНІКЕЛЕВИЙ КОМБІНАТ»

2.1. Оцінка платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства

В умовах ринкових відносин питанню платоспроможності суб'єктів господарської діяльності приділяється особлива увага. Показником платоспроможності підприємства на визначену дату є відсутність прострочених боргів банку, бюджету, постачальникам, робітникам та службовцям. Оцінка платоспроможності здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів.

Ліквідність – термін, який характеризує здатність окремих видів майнових цінностей швидко і без значних втрат своєї вартості перетворюватися на кошти. Ліквідність підприємства – це його спроможність швидко реалізувати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань, тобто це співвідношення величини його високоліквідних активів (кошти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості. Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов'язань.

Оборотні активи- гроші та їх еквіваленти», що не обмежені у використанні, а також інші активи, що призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом 12 місяців з дати балансу.

Як відображено в таблиці 2.1 на аналізованому підприємстві сума оборотних активів зростала весь аналізований період з 2013 по 2017 рік,окрім останнього 2017 року. У 2014 році оборотні активи становили 602929 тис

грн. і до 2015 року зросли на 44,29 % або на 267027 тис грн. і становили 869959 тис грн. У 2016 році порівняно з попереднім аналізованим роком сума оборотних активів підприємства зросла на 35,6 % що дорівнює 309671 тис грн., і становила 1179627 тис грн. Щодо загального темпу зростання за період аналізу, потрібно відзначити, що з 2013 року по 2017 рік обсяг оборотних активів збільшився на 24,67% .

Таблиця 2.1

Динаміка абсолютних показників ліквідності та платоспроможності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» 2013-2017 рр.

Показники	Обсяг, тис грн					Темп росту, %				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014/2013рр	2015/2014рр	2016/2015рр	2017/2016рр	2017/2013рр
Оборотні активи	545211	602929	869956	1179267	679705	110,59	144,29	135,55	57,64	124,67
Швидко ліквідні активи	479565	478394	574590	916622	426498	99,76	120,11	159,53	46,53	88,93
Готові засоби платежу	55633	12880	11951	19847	61288	23,15	92,79	166,07	308,80	110,16
Поточні зобов'яз.	31113	173418	338341	543534	359590	557,38	195,10	160,65	66,16	1155,75

Швидколіквідні активи зростали весь аналізований період, окрім останнього. В 2015 році порівняно з 2014 роком сума швидко ліквідних активів зросла на 20%, а в 2016 році ще на 60%, що пояснюється збутом готової продукції. У порівнянні 2017 року із початком аналізу – 2013 роком, потрібно відзначити зменшення обсягу швидколіквідних активів на 12 відсотків.

Готові засоби платежу мають чітку тенденцію до зростання весь аналізований період. З 2013 року до 2017 року обсяг готових засобів платежу на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» зріс на 10 %.

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» наведено в таблиці 2.2.

Динаміка відносних показників ліквідності та платоспроможності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» 2013-2017 рр.

Показники	Значення показника					Темп росту, %				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014/ 2013 рр	2015/ 2014 рр	2016/ 2015 рр	2017/ 2016 рр	2017/ 2013 рр
Коефіцієнт забезпеченості :										
Ліквідними активами	0,50	0,51	0,64	0,73	0,62	101,77	125,21	114,72	85,26	124,64
Швидко ліквідними активами	0,44	0,40	0,42	0,57	0,39	91,81	104,23	135,01	68,83	88,91
Готовими засобами платежу	0,05	0,01	0,01	0,01	0,06	21,31	80,52	140,55	456,78	110,14
Загальний коефіцієнт покриття	17,52	3,48	2,57	2,17	1,89	19,84	73,96	84,38	87,12	10,79
Проміжний коефіцієнт покриття	15,55	2,99	1,93	1,80	1,36	19,20	64,67	93,38	75,58	8,76
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,79	0,07	0,04	0,04	0,17	4,15	47,56	103,38	466,77	9,53
Коефіцієнт відволікання оборотних активів:										
У запаси	1,97	0,49	0,64	0,37	0,53	24,92	130,35	57,25	143,87	1,97
У дебіторську заборгованість	5,86	0,78	1,20	0,56	0,95	13,27	154,30	46,49	169,71	5,86

Загальний коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства за рахунок оборотних активів фінансувати поточні зобов'язання представлені короткостроковими кредитами та кредитними зобов'язаннями. Якщо ж значення коефіцієнта значно перевищує 1, то можна зробити висновок про те, що підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам. З проведеного аналізу видно, що на аналізованому підприємстві спостерігається негативна тенденція до зменшення загального коефіцієнту покриття, але навіть у останньому періоді коефіцієнт не був нижче нормативного значення. Проміжний коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства за рахунок готових засобів платежу та поточні пасиви. Аналізоване підприємство має достатньо готових

засобів платежу, щоб покрити свої зобов'язання. Але даний коефіцієнт має тенденцію до зменшення, що є негативним для підприємства, що аналізується

Коефіцієнт забезпеченості ліквідними активами показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити з допомогою усіх активів. Цей показник повинен бути вище 2.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити за допомогою абсолютно та швидколіквідних активів. Нормативне значення показника повинно бути не менше 0,6.

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити за допомогою абсолютно, швидкота повільноліквідних активів. Нормативне значення показника повинно бути не менше 1.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частка короткострокових боргових зобов'язань може бути покрита за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів. Нормативне значення даного показника має бути 0,2-0,5. Показник аналізованого підприємства майже весь аналізований період був в межах нормативного показника, або незначно перевищував норму.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів у запаси показує частку запасів у складі оборотних коштів. Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість показує частку дебіторської заборгованості у складі оборотних активів підприємства.

Фінансова стійкість підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» проаналізована в таблиці 2.3.

Коефіцієнт фінансової автономії – показник, який характеризує частку власних активів у загальній сумі всіх активів підприємства, розраховується діленням суми власного капіталу на вартість майна підприємства. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії $K_a > 0,5$. Таке

значення цього показника дає змогу припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті власними активами. Збільшення коефіцієнта автономії свідчить про більшу фінансову незалежність, підвищення гаранта погашення підприємством своїх зобов'язань.

Таблиця 2.3

**Показники фінансової стійкості підприємства ТОВ «Побужський
феронікелевий комбінат» 2013-2017 рр.**

Показники	Рівень					Темп росту, %				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014/ 2013 рр	2015/ 2014 рр	2016/ 2015 рр	2017/ 2016 рр	2017/ 2013 рр
Коефіцієнт фінансової автономії	0,33	0,31	0,27	0,08	0,01	93,41	89,11	29,59	11,86	2,92
Коефіцієнт покриття боргу	0,49	0,45	0,38	0,09	0,01	90,47	84,98	23,37	11,00	1,98
Коефіцієнт довгострокового позикового капіталу	0,34	0,36	0,37	0,12	0,01	106,29	101,11	33,56	11,73	4,23
Коефіцієнт структури позикового капіталу	0,64	0,55	0,48	0,58	0,66	85,04	87,58	121,84	113,54	103,04
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,97	0,85	0,75	0,66	0,67	87,88	88,13	88,17	101,08	69,03
Коефіцієнт фінансового ризику	0,53	0,14	0,11	0,26	0,33	25,96	77,89	247,33	126,30	63,16
Коефіцієнт кредиторської заборгованості	2,03	2,24	2,64	11,3	102	110,53	117,67	427,99	909,27	5061,3

На аналізованому підприємстві коефіцієнт фінансової автономії має тенденцію до зменшення кожного аналізованого року. Коефіцієнт автономії нижчий за нормативний показник весь аналізований період, що свідчить про те, що підприємство не зможе покрити всі зобов'язання власними активами. Так, у 2014 році підприємство могло профінансувати тільки 31% активів за

рахунок власного капіталу, у 2015 році 27%, а у 2016 році лише 8%. Аналізуючи показник за 2017 рік, потрібно відзначити його зменшення за період аналізу у порівнянні із 2013 роком до 2,92% від початкового значення.

Проаналізуємо коефіцієнт покриття боргу, який дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо поточні активи перевищують за величиною поточні зобов'язання, підприємство може розглядатись як таке, що успішно функціонує. Критичне значення коефіцієнта покриття прийняте за 1. Тому якщо коефіцієнт покриття менший 1, то підприємство має неліквідний баланс. ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» має показник покриття нижче нормативного, тобто підприємство не здатне погасити всі свої зобов'язання протягом року. У період з 2013 по 2015 роки показник становив приблизно половину від нормативного показника для аналізованого підприємства. У 2016 та 2017 роках показник мав значення значно нижче від нормативного.

Коефіцієнт структури позикового капіталу характеризує частку короткострокових зобов'язань у структурі позикового капіталу. Підприємство має близько 60% короткострокових зобов'язань за всі аналізовані роки у структурі позикового капіталу.

Коефіцієнт фінансової стійкості дозволяє вказати, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування – власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Високе значення показника свідчить про низький рівень ризику втрати платоспроможності та хороші перспективи функціонування підприємства. Зокрема банкрутство у поточному році суб'єкту господарювання не загрожує. Нормативним є значення 0,7–0,9. Спостерігається тенденція до зменшення показника фінансової стійкості, якщо такі тенденції будуть залишатись у майбутньому, підприємству загрожуватиме банкрутство.

Коефіцієнт фінансового ризику характеризує кількість залученого капіталу в розрахунку на 1 грн власного капіталу і визначається як

відношення залученого капіталу до суми власного капіталу. Зростання коефіцієнта свідчить про підвищення залежності від залучених джерел, втрату фінансової автономії. На ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» коефіцієнт ризику високий, особливо в останньому періоді.

Отже, за аналізовані роки з 2013 – 2017 показники ліквідності на платоспроможності на підприємстві ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» майже відповідали нормативним значенням, що означає, відсутність у підприємства прострочених боргів банку, бюджету, постачальникам сировини, службовцям та робітникам.

Однак, показники фінансової стійкості підприємства мають тенденцію до зменшення, а деякі є і зовсім негативними. Так, коефіцієнт фінансової автономії має тенденцію до зменшення кожного аналізованого року. У 2014 році підприємство могло профінансувати тільки 31% активів за рахунок власного капіталу, у 2015 році 27%, а у 2016 році лише 8%. Щодо 2017 року, то значення показнику також є негативним.

Тип поточної фінансової стійкості підприємства ТВО «Побужський феронікелевий комбінат» наведений у таблиці 2.4.

Відповідно до аналізу типу поточної фінансової стійкості підприємства, потрібно відзначити, що ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» має консервативну політику фінансування, що свідчить про абсолютну незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів для покриття поточних фінансових потреб, оскільки усі необхідні обігові активи формуються за рахунок власних джерел фінансування. Така ситуація склалась за рахунок великої суми запасів та дебіторської заборгованості у всіх аналізованих роках на підприємстві. Це співвідношення свідчить про абсолютну незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів для покриття поточних фінансових потреб, оскільки усі необхідні обігові активи формуються за рахунок власних джерел фінансування

Тип поточної фінансової стійкості підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» 2013-2017 рр.

Показники	Обсяг, тис. грн.				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Власний оборотний капітал	514098	429511	531615	636093	320115
Нормальні джерела фінансування запасів	524323	578986	833845	1033609	546688
Запаси та витрати	64249	119850	222379	202712	193516
ВОК - ЗВ	449849	309661	309236	433381	126599
Діагностика	ВОК>ЗВ	ВОК>ЗВ	ВОК>ЗВ	ВОК>ЗВ	ВОК>ЗВ
НДФЗ - ЗВ	460074	459136	611466	830897	353172
Діагностика	НДФЗ>ЗВ	НДФЗ>ЗВ	НДФЗ>ЗВ	НДФЗ>ЗВ	НДФЗ>ЗВ
Тип політики фінансування	абсолютна	абсолютна	абсолютна	абсолютна	абсолютна

Даний тип фінансової стійкості не може розглядатися як ідеальний, оскільки використання позик для формування обігових активів є достатньо розповсюдженою політикою фінансування. У разі її реалізації підприємство не використовує переваги, що притаманні зовнішньому фінансуванню, обмежує темпи зростання обсягів своєї діяльності. Традиційно встановлювався норматив участі власних обігових активів у формуванні товарно-матеріальних запасів. Наприклад, у торгівлі він визначався на рівні 50% від потреби в їх формуванні.

2.2. Характеристика ділової активності та рентабельності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат»

В посткризовий період важливе значення займає аналіз показників рентабельності. Рентабельність показує, наскільки прибуткова діяльність підприємства. Відповідно, чим вищі коефіцієнти рентабельності - тим ефективніша діяльність підприємства. Тому, на сьогоднішній день, підприємство повинно прагнути добитися більш високих показників, а

керівництво повинно визначати шляхи їх зростання. Показники рентабельності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» відображені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Оцінка ефективності діяльності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» 2013-2017 рр.

Показники	Значення показників, %				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Рентабельність капіталу	0,25	0,96	0,89	-15,12	-12,79
Рентабельність власного капіталу (ROE)	0,76	3,12	3,24	-185,98	-1327,69
Рентабельність активів	0,25	0,96	0,89	-15,12	-12,79
Рентабельність реалізації	0,17	0,74	0,85	-10,45	-6,47

Рентабельність капіталу показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи. На аналізованому підприємстві цей показник у перші два аналізовані роки мав позитивний результат : у 2014 році 96 % та 89% у 2015 році. У 2016 та 2017 роках підприємство має від'ємний результат рентабельності капіталу. Цей показник має негативне значення, через отримання підприємством збитку у останньому аналізованому році.

Показник рентабельності власного капіталу становить інтерес, насамперед, для інвесторів і характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал.

Рентабельність активів показує скільки прибутку припадає на 1 грн. активів. Рентабельність витрат показує, скільки прибутку припадає на 1 грн понесених витрат.

З проведеного аналізу видно, що всі показники рентабельності в останньому періоді мають негативні значення. Така ситуація склалась через отримання підприємством збитку у 2017 році. Збиток підприємства у останньому періоді сформувався через збільшення адміністративних витрат,

витрат на збут та інших операційних витрат. Значно зросли у останньому періоді фінансові витрати, які становили 25980 тис. грн у 2015 році, а у 2016 році 43943 тис. грн..

Факторний аналіз рентабельності активів відображений у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

**Факторний аналіз рентабельності активів підприємства ТОВ
«Побужський феронікелевий комбінат» за моделлю Дюпон-каскад**

Показники	Обсяг, тис. грн.				
	2013	2014	2015	2016	2017
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1589475	1544785	1421539	2336463	2160847
Чистий прибуток	2753	11419	12149	-244157	-139700
Капітал середній (загальна сума активів)	1091642	1186184	1366930	1615120	1091883
Власний капітал	360215	365617	375440	131283	10522
Рентабельність реалізації, %	0,001	0,01	0,01	-0,10	-0,06
Коефіцієнт оборотності активів, об.	1,46	1,30	1,04	1,45	1,98
Рентабельність власного капіталу, %	0,01	0,03	0,03	-1,86	-13,28
ROE, %	0,01	0,03	0,03	-1,86	-13,28

У 2014 році чистий дохід від реалізації продукції ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» становив 1544785 тис грн. У наступному аналізованому періоді сума чистого доходу від реалізації продукції зменшилась на 123246 тис грн. або на 8 % і становила 1421539 тис грн. Вже у 2016 році чистий дохід зріс на 64% і становив 2336463 тис грн. Аналізуючи чистий дохід від реалізації продукції у 2017 році потрібно відзначити його суттєве зменшення на 7,5%, що в грошовому еквіваленті складає 2160847 тис.грн.

Чистий прибуток у 2014 році становив 11419 тис грн, у 2015 році збільшився на 6 % і становив 12149 тис грн. У 2016 році підприємство не отримало прибутку, чистий фінансовий результат становив -244157 тис грн. Щодо 2017 року, то підприємство зменшило обсяг збитку на 42,8%, що

складає 139700 тис. грн. Загальна сума активів стабільно збільшувалась весь аналізований період.

Рентабельність реалізації характеризує дохідність основної діяльності підприємства. Так, зниження рівня цього показника є негативною тенденцією для роботи підприємства. Причиною зниження цього коефіцієнта є ріст витрат на виробництво і реалізацію продукції. На підприємстві ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у 2015 році порівняно з 2014 роком цей коефіцієнт незначно зріс, але вже в наступному періоді спостерігається різкий спад даного показника через отримання збитку підприємством у 2016 та 2017 роках.

Рентабельність активів у 2014 році становила 1%, а у 2015 році зменшилась на 0,05 % за рахунок збільшення рентабельності реалізації на 0,16 % на зменшення коефіцієнта оборотності активів на 0,21% і становила 0,95%. У останньому періоді рентабельність активів становила -16,38% зменшившись на 17,33 % порівняно з попереднім періодом. Зменшення на 17,33 % у останньому періоді на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» відбулось за рахунок зменшення рентабельності реалізації на 12,59 % та зменшенню коефіцієнта оборотності активів на 4,74 %.

Показники ділової активності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» відображені у таблиці 2.7.

Коефіцієнт оборотності активів відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, показує, скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів. Позитивною є тенденція до збільшення цього показника. Однак на аналізованому підприємстві коефіцієнт оборотності активів мав не стабільну тенденцію, весь аналізований період з 2013 по 2015 рік показник зменшується і тільки в двох останніх періодах- 2016 році та у 2016 році збільшується.

Із таблиці 2.7 видно, що коефіцієнт оборотності активів змінюється нестабільно, то зменшується, то збільшується. Слід відмітити, що даний коефіцієнт є одним із найважливіших показників ефективності використання

капіталу і вказує на швидкість його переходу зі стадії виробничих запасів у готову продукцію та швидкість перетворення продукції у безпосередньо грошову форму.

Таблиця 2.7

Показники ділової активності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» 2013-2017 рр.

Показники	Значення показника					Темп росту, %				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2014/2013 роки	2015 / 2014 роки	2016/2015 роки	2017/2016 роки	2017/2013 роки
Коефіцієнт оборотності:										
Оборотних активів	2,00	1,97	1,57	1,37	1,61	98,26	79,87	87,17	117,29	80,23
Запасів	17,80	13,92	6,31	8,10	5,76	78,22	45,31	128,47	71,03	32,34
Дебіторської заборгованості	10,94	29,31	6,33	11,45	6,39	268,04	21,61	180,76	55,77	58,40
Кредиторської заборгованості	117,18	68,72	49,07	12,73	10,00	58,65	71,41	25,95	78,51	8,53
Власного капіталу	3,03	3,24	3,64	12,30	103,77	107,06	112,22	337,90	843,49	3424,20
Період обороту:										
Всіх оборотних активів	179,80	182,99	229,11	262,85	224,10	107,06	112,22	337,90	843,49	3424,20
Запасів	20,23	25,86	57,07	44,42	62,54	127,84	220,69	77,84	140,79	309,21
Дебіторської заборгованості	32,92	12,28	56,84	31,44	56,38	37,31	462,75	55,32	179,30	171,25
Кредиторської заборгованості	3,07	5,24	7,34	28,27	36,01	170,52	140,04	385,42	127,37	1172,23
Власного капіталу	118,79	110,96	98,88	29,26	3,47	93,41	89,11	29,59	11,86	2,92
Операційний цикл	53,15	38,14	113,91	75,87	118,92	71,76	298,64	66,60	156,75	223,75
Фінансовий цикл	50,08	32,90	106,57	47,59	82,91	65,70	323,90	44,66	174,21	165,56

Важливою складовою оцінки ділової активності підприємств є аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованостей. Розмір дебіторської заборгованості визначається умовами підприємства щодо розрахунків зі своїми клієнтами.

На ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» даній показний спочатку зменшується а потім незначно збільшується. Аналогічна тенденція

спостерігається і з коефіцієнтом кредиторської заборгованості. Зменшення значення коефіцієнта 15,11 в 2014 р., 5,56 в 2015 р. та 5,3 в 2016 р. свідчить про зменшення швидкості погашення заборгованості підприємством. Щодо показнику у 2017 році, потрібно відзначити його зростання на 5,78 у порівнянні із попереднім періодом.

Період обороту оборотних активів вказує на те, скільки триває один оборот обігових коштів. Позитивним є скорочення цього періоду. На підприємстві спостерігається збільшення тривалості періоду на 12 днів у 2014 році та зменшення у 2016 порівняно з 2015 роком на 57 днів. У 2017 році цей показник має значення 117 днів.

Прискорення обороту оборотних коштів дає змогу заощадити значні суми і збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції без додаткових фінансових ресурсів

Період обороту запасів у 2013 році становить 21 день, зменшившись на 4 дні у 2014 році становить 17 днів, у 2015 році збільшується до 39 днів, а у останньому періоді зменшується до 32 днів. У 2017 році період обороту запасів збільшився на 65,63% у порівнянні із 2016 роком та склав 53 дні.

Період обороту дебіторської заборгованості триває більше 100 днів всі аналізовані періоди та не має чіткої тенденції до збільшення або до зменшення своєї тривалості.

Період погашення кредиторської заборгованості свідчить про ефективність залучення кредиторської заборгованості. Збільшення значення показника є позитивною тенденцією, адже підприємство фінансує власну діяльність за рахунок кредиторів – постачальників сировини та матеріалів, бюджету і т.д. Ризиками значного періоду погашення кредиторської заборгованості є погіршення ділової репутації серед постачальників, застосування штрафних санкцій з боку держави, зниження продуктивності праці серед працівників і т.д. На підприємстві ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» спостерігається тенденція до збільшення періоду кредиторської заборгованості. У 2014 році 24 дні, у 2015 році 66 днів, а у

2016 році 69 днів. У 2017 році показник складає 72, що дозволяє зробити висновок про відсутність суттєвих змін у керуванні кредитним портфелем підприємства.

Період операційного циклу означає період протягом якого сировина та матеріали набувають грошової форми. Позитивною тенденцією є низхідна динаміка. Але аналізоване підприємство чіткої динаміки не має.

Період фінансового циклу означає період обороту коштів підприємства. Позитивною тенденцією є скорочення показника, проте якщо значення є нижчим нуля, то це свідчить про недостатній обсяг грошових ресурсів для вчасного розрахунку із кредиторами. Фінансовий цикл на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» становить у 2014 році 99 днів, у 2015 році збільшується на 16 днів і становить 115 днів, у 2016 році фінансовий цикл знову зменшується і складає 88 днів. Щодо фінансового циклу у 2017 році, його значення складає 83, тобто має місце невелика негативна тенденція у фінансових операціях підприємства.

Отже, рентабельність показує, наскільки прибуткова діяльність підприємства. Відповідно, чим вищі коефіцієнти рентабельності - тим ефективніша діяльність підприємства. З проведеного аналізу видно, що показники рентабельності у останньому періоді значно погіршились по всіх показниках. Так, рентабельність активів у 2014 році становила 1%, а у 2015 році зменшилась на 0,05 % за рахунок збільшення рентабельності реалізації на 0,16 % на зменшення коефіцієнта оборотності активів на 0,21% і становила 0,95%. У останньому періоді рентабельність активів становила - 16,38% зменшившись на 17,33 % порівняно з попереднім періодом. Зменшення на 17,33 % у останньому періоді на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» відбулось за рахунок зменшення рентабельності реалізації на 12,59 % та зменшенню коефіцієнта оборотності активів на 4,74 %.

Усі проаналізовані коефіцієнти оборотності, крім коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості не мають чіткої тенденції до зменшення або збільшення показника. Коефіцієнт погашення кредиторської заборгованості зменшується протягом всього аналізованого періоду. У 2014 році цей показник становив 15,11, у 2015 році 5,56, у 2016 році 5,3.

Період обороту оборотних активів вказує на те, скільки триває один оборот обігових коштів. Позитивним є скорочення цього періоду. На підприємстві спостерігається збільшення тривалості періоду на 12 днів у 2015 році та зменшення у 2016 році на 58 днів.

Період погашення кредиторської заборгованості свідчить про ефективність залучення кредиторської заборгованості. На підприємстві ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» спостерігається тенденція до збільшення періоду кредиторської заборгованості. У 2014 році 24 дні, у 2015 році 66 днів, а у 2016 році 69 днів. Інші показники оборотності не мають чіткої тенденції на підприємстві, яке аналізувалося.

Фінансовий цикл на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» становить у 2014 році 99 днів, у 2015 році збільшується на 16 днів і становить 115 днів, у 2016 році фінансовий цикл знову зменшується і складає 88 днів.

2.3. Оцінка загрози банкрутства підприємству

Банкрутство існуючих підприємств значно впливає на розвиток української економіки та знижує доходи державного бюджету. Для уникнення краху компаній були розроблені різні методики прогнозування майбутньої неплатоспроможності підприємств. У сучасній економічній науці є численні розробки у сфері аналізу та прогнозу діяльності неплатоспроможних підприємств, що дає змогу встановити наявність сумнівів у продовженні безперервної діяльності суб'єкта господарювання, тобто виявляти й оцінювати ознаки (критерії) ймовірності банкрутства неплатоспроможних підприємств.

Діагностика банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» передбачає своєчасне виявлення його неплатоспроможності, збитковості, фінансової залежності та низької ділової активності, тому в класичних моделях діагностики банкрутства використовують показники прибутковості, фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності. Деякі моделі, що не містять цих складників, не повною мірою здатні оцінити результати діяльності підприємств.

У 1968 р. Е. Альтман запропонував п'ятифакторну модель, де факторами є окремі показники фінансового стану підприємства. Ця модель має такий вигляд:

$$Z = 1,2A + 1,4B + 3,3C + 0,6D + 1,0E \quad (2.1)$$

де А – робочий капітал (ф. 1 к. 1195) / загальна вартість активів (ф.1 к.1300);

В – чистий прибуток (ф.2 к. 2350) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300);

С – чистий дохід (ф.2 к.2000) / загальна вартість активів (ф.1 к.1300);

D- ринкова капіталізація компанії (ринкова вартість акцій) ф.1 к.1495 / сума заборгованості (ф. 1 к.1595 + к. 1695);

Е – обсяг продажу (ф.2 к.2000) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300).

Відповідно до розрахунків інтегральний показник рівня загрози банкрутства Z за моделлю Альтмана може мати наступні значення:

- До 1,8 – дуже висока імовірність банкрутства;
- 1,81 – 2,70 – висока імовірність банкрутства;
- 2,71 – 2,99 – можлива імовірність банкрутства;
- 3,00 і більше – дуже низька імовірність банкрутства.

На основі показників був розрахований рівень загрози банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» за період 2013-2017 роки та представлений у таблиці 2.8.

Аналіз загрози банкрутства за моделлю Альтмана, ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат», 2013-2017 рр.

Показник	Значення				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
A	0,0	0,0	-0,2	-0,2	-0,1
B	1,5	1,3	1,0	1,4	2,0
C	11,6	2,1	1,1	0,2	0,0
D	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
E	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,4
Z	6,2	2,1	0,9	0,9	1,3

Відповідно до значень за моделлю Альтмана потрібно відзначити що є висока імовірність банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» протягом проаналізованого періоду.

Проте, незважаючи на значну поширеність моделі Альтмана та цілої низки її переваг, вчені виділяють й недоліки. Зокрема, О.М. Барановська вважає, що необхідно акцентувати увагу на тому, що, незважаючи на відносну простоту моделі Альтмана для оцінки кризового стану підприємства, використання її у наявному вигляді не дає змоги одержати об'єктивний результат у сучасних умовах України. Недоліком є також те, що модель Альтмана розроблена на основі даних 50-х років минулого століття й є застарілою, тому з огляду на суттєві зміни у рівні економічного розвитку вважається за доцільне їх періодичне тестування на нових вибірках даних для досягнення більшої точності отриманих результатів, які слугують основою для прийняття управлінських рішень.

Після виходу в світ моделі Альтмана, широке розповсюдження почали мати методи аналізу ймовірності банкрутства підприємства, засновані на дискримінантному аналізі, одним із прикладів яких є модель Таффлера.

На думку Даниленка В.А., відмінності моделі Альтмана від моделі Таффлера полягають в різних інформаційних базах, що використовувалися для їх розробки (так, модель Таффлера і Тішоу побудована на основі даних підприємств Великобританії), а також кількості та змісту факторів, що приймалися до уваги в ході аналізу.

Модель Таффлера і Тішоу має такий вигляд:

$$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,10X_3 + 0,16X_4 \quad (2.2)$$

де X_1 – операційний прибуток / поточні зобов'язання;

X_2 – оборотні активи / зобов'язання;

X_3 – поточні зобов'язання / всього активів;

X_4 – чистий дохід/ всього активів.

Розрахунки за моделлю Таффлера і Тішоу представлені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

**Аналіз загрози банкрутства за моделлю Таффлера і Тішоу, ТОВ
«Побужський феронікелевий комбінат», 2013-2017 рр.**

Показник	Значення				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
X1	0,5	0,2	0,0	0,4	0,1
X2	17,5	3,5	2,6	2,2	1,9
X3	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3
X4	1,5	1,3	1,0	1,4	2,0
Z	1,4	1,2	0,9	1,3	1,9

Не зважаючи на простоту розрахунку імовірності настання банкрутства за моделлю Таффлера і Тішоу, вона є досить обмеженою у використанні,

оскільки її можна застосовувати лише відносно підприємств, що котирують свої акції на фондових біржах.

Відповідно до розрахунку загрози банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» за моделлю Таффлера та Тішоу, можливо зробити висновок, що рівень загрози банкрутства є досить високим.

Модель Ліса є збалансованою, вона також акцентує увагу на рівень прибутковості діяльності та рентабельність активів підприємства, а також на структуру активів та джерел їх фінансування.

Проводиться розрахунок за моделлю Ліса за наступною формулою:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4 \quad (2.3)$$

де X_1 – оборотні активи/ всього активів;

X_2 – операційний прибуток/ всього активів;

X_3 – нерозподілений прибуток/ всього активів;

X_4 – власний капітал/ зобов'язання.

Розрахунки за моделлю Ліса представлені у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз загрози банкрутства за моделлю Ліса, ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат», 2013-2017 рр.

Показник	Значення				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
X1	0,5	0,5	0,6	0,7	0,6
X2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
X3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,6
X4	11,6	2,1	1,1	0,2	0,0
Z	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Основною перевагою моделі Ліса є відносна простота розрахунку, проте дана модель не пристосована до українських підприємств, оскільки

розроблена для Англії. Модель Ліса створювалася з урахуванням західного розвитку.

Відповідно до розрахунків за моделлю Ліса потрібно відзначити, що ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» має потенційну можливість стати банкрутом.

Досить поширеною в Україні є діагностика банкрутства підприємства за моделлю О.О. Терещенка, яка базується на застосуванні методології дискримінантного аналізу на основі фінансових показників вибіркової сукупності вітчизняних підприємств і комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей (розробки О. Хотомлянського, Т. Перната, Г. Северина).

Модель О.О. Терещенка визначається за формулою:

$$Z = 1.5x_1 + 0.00x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0.1x_5, \quad (2.4)$$

де x_1 – Cash-Flow (ф. 2 2350 або 2355 + амортиз. Ф.2 к. 1195) / зобов'язання (ф.1 к. 1595 + 1695);

x_2 – валюта балансу (ф. 1 к. 1300) / зобов'язання (ф.1 к. 1595 + 1695);

x_3 – прибуток (ф. 2 к. 2350 або 2355) / валюта балансу (ф. к. 1300);

x_4 – прибуток (ф.2 к. 2350 або 2355) / виручка від реалізації (ф.2 к. 2000);

x_5 – виробничі запаси (ф.1 від 1101 до 1104) / виручка від реалізації (ф. 2 к. 2000);

x_6 – оборотність основного капіталу (виручка від реалізації) (ф. 2 к. 2000) / валюта балансу (ф. 1 к. 1300).

Одержані значення показника Z можна інтегрувати так:

- $Z > 2$ – підприємство є фінансовою стійким і йому не загрожує банкрутство;

- $1 < Z < 2$ – у підприємства порушено фінансову рівновагу (фінансову стійкість), але йому не загрожує банкрутство за умови переходу на антикризове управління;
- $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;
- $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.

Розрахунок моделі Терещенка щодо загрози банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» представлений у таблиці 2.11

Таблиця 2.11

**Аналіз загрози банкрутства за моделлю Терещенка, ТОВ
«Побужський феронікелевий комбінат», 2013-2017 рр.**

Показник	Значення				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
X1	6,82	6,84	4,04	2,97	2,61
X2	0,01	0,01	0,00	0,00	0,01
X3	0,01	0,01	0,03	0,00	0,00
X4	0,02	0,03	0,09	0,06	0,04
X5	1,27	1,30	1,04	1,45	1,47
Z	0,74	0,82	0,45	0,40	0,36

Отже, оскільки динаміка показників упродовж 2013–2017 рр. $0 < Z < 1$, то ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» є фінансовою нестійким і йому загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів.

Можна зазначити головні переваги дискримінантної моделі О.О. Терещенка: модель є зручною у застосуванні та розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних; урахується сучасна міжнародна практика; за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств

різних видів діяльності вирішуються проблеми критичних значень показників; урахуває галузеві особливості підприємств.

Проте дана методика не є досконалою і має свої недоліки: відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану (існує лише задовільний та незадовільний фінансовий стан); широкий інтервал невизначеності, що зобов'язує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану; недостатнє теоретичне обґрунтування критичних точок (чи інтервалів) для окремих фінансових індикаторів, що призводить до неточностей у фіксуванні нормативних значень фінансових показників.

Модель М. Спрінгейта передбачає розвиток інтегрального показника, за допомогою якого здійснюється оцінка ймовірності визнання підприємства банкрутом. Ця модель була побудована М. Спрінгейтом в університеті Симона Фрейзера в 1978 р. за допомогою покрокового дискримінантного аналізу методом, який розробив Е. Альтман у 1968 р.

У процесі створення моделі з 19 фінансових коефіцієнтів, які вважалися найкращими, в остаточному варіанті залишилося тільки чотири. Точність даної моделі є досить високою і становить більше 90%. У загальному модель Спрінгейта має такий вигляд:

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D \quad (2.5)$$

Модель Спрінгейта була створена для підприємств США і Канади. Коефіцієнти наведені в доларах, модель створена для оцінювання кредитоспроможності підприємств. Основні недоліки: у розрахунках не були враховані умови розвитку економіки різних країн, орієнтовано на Канаду і США; необхідна корекція на національну валюту, яка, своєю чергою, порушує безперервність; значення змінних в оригінальних моделях надані в канадських і американських доларах. Перерахунок на долари в інших країнах проблему вирішує, але зміни курсу залишають відхилення.

Інформація щодо аналізу загрози банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» представлена у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

**Аналіз загрози банкрутства за моделлю Спрінгера, ТОВ
«Побужський феронікелевий комбінат», 2013-2017 рр.**

Показник	Значення				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
X1	0,54	0,51	0,64	0,73	0,81
X2	0,07	0,04	0,35	0,14	0,17
X3	0,43	0,45	0,42	0,54	0,52
X4	1,25	1,31	1,04	1,45	1,44
Z	1,33	1,45	2,43	2,12	2,14

Якщо для підприємства критерій $Z < 0,862$, то підприємство – потенційний банкрут, якщо $Z > 2,451$, то загроза банкрутства мінімальна і підприємство є фінансово надійним. Отже, за моделлю Спрінгейта підприємство є потенційним банкрутом.

Модель R запропонована вченими державної економічної академії м. Іркутськ і представлена чотирьохфакторною моделлю прогнозу ризику банкрутства:

$$R = 0,036X_1 + X_2 + 0,054X_3 + 0,63X_4 \quad (2.6)$$

де X_1 – поточні активи / валюта балансу;

X_2 – чистий прибуток / власний капітал;

X_3 – чистий дохід / валюта балансу;

X_4 – чистий прибуток / сумарні витрати.

Якщо $R < 0$, то вірогідність банкрутства максимальна і дорівнює 90-100%; якщо $0 < R < 0,18$ – вірогідність висока, дорівнює 60-80%; якщо

0,18<R<0,32- вірогідність середня, дорівнює 35-50%; якщо 0,32<R<0,42- вірогідність низька, дорівнює 15-20%; якщо R>0,42 – вірогідність мінімальна, до 10%.

Розрахунки за моделлю R-рахунку представлені в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

**Аналіз загрози банкрутства за моделлю R-рахунку, ТОВ
«Побужський феронікелевий комбінат», 2013-2017 рр.**

Показник	Значення				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
X1	0,14	0,15	0,25	0,34	0,42
X2	0,02	0,02	0,03	0	0,14
X3	1,27	1,30	1,04	1,45	1,17
X4	1,04	1,05	1,11	1,14	1,13
R	1,99	1,98	2,86	3,62	3,72

Відповідно до моделі R-рахунку, ризик банкрутства є мінімальним для ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат».

Коефіцієнт Бівера використовується для виявлення незадовільної структури балансу.

Розраховується як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань. Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частки прибутку, який спрямовується на розвиток виробництва. У такій ситуації створюється незадовільна структура балансу, підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає меншим 0,1

Метод Cash-Flow використовується для визначення чистих грошових потоків, які залишаються в розпорядженні підприємства.

Cash-Flow – це прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства у визначеному періоді та амортизаційні відрахування у цей період. Інформація щодо розрахунку за методом Бівера представлена у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Аналіз загрози банкрутства за моделлю Бівера, ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат», 2013-2017 рр.

Показник	Значення				
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
K6	0,84	0,78	0,54	0,20	0,19
CashFlow	0,5	0,01	0,01	0	0,07

Відповідно до моделі Бівера можливо зробити висновок, що ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» є потенційний банкрутом.

Потрібно зазначити, що сьогодні існує безліч методик до оцінки ризиків банкрутства підприємства. Використані методики є одними із передових, що дозволяють зробити висновок про високий рівень ризику банкрутства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» та потребу прийняти ряд санаційних рішень щодо нормалізації та стабілізації діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ПОБУЖСЬКИЙ ФЕРОНІКЕЛЕВИЙ КОМБІНАТ»

3.1. Характеристика етапів процесу розроблення стратегії та комплексна оцінка його стратегічної фінансової позиції

В умовах ринкових відносин, самостійності підприємств, а також відповідальності за результати своєї діяльності існує необхідність визначення тенденцій фінансового стану, орієнтації у фінансових можливостях та перспективах, оцінці фінансового стану суб'єктів господарювання. Для підприємств України одним з важливих завдань є створення умов та механізмів для швидкого подолання наслідків фінансової кризи та забезпечення ефективного розвитку підприємства і отримання кращих результатів діяльності. Розв'язання зазначеного кола питань забезпечує стратегія підприємства. Грамотно побудована стратегія дозволяє не тільки забезпечити підприємство фінансовими ресурсами та оптимізувати ризики, але і визначити цілі для подальшого ефективного розвитку підприємства. Одним з напрямів фінансової стратегії є стратегія забезпечення фінансової безпеки.

Г.В. Блакита визначає, що фінансова стратегія підприємства – це один з найважливіших видів його функціональних стратегій, що спрямована на забезпечення реалізації його корпоративної стратегії та стратегії окремих бізнес-одиниць, яка визначає систему скоординованих напрямів перспективного розвитку його фінансової діяльності в умовах невизначеності, підпорядкована довгостроковим цілям, що враховують фінансові інтереси його власників, забезпечують ефективне використання внутрішнього фінансового потенціалу та можливість своєчасної адаптації до зміни умов зовнішнього фінансового середовища[5].

Серед напрямів фінансової стратегії автор виділяє такі як стратегія формування фінансових ресурсів підприємства, стратегія розподілу фінансових ресурсів підприємства, стратегія забезпечення фінансової стабільності розвитку підприємства, стратегія забезпечення інноваційного розвитку фінансової діяльності підприємства, стратегія забезпечення нейтралізації фінансових ризиків, стратегія забезпечення комплексного зростання ефективності діяльності підприємства.

І.О. Бланк розглядає фінансову стратегію як один з найважливіших видів функціональної стратегії підприємства, який забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин шляхом формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватного корегування напрямів формування і використання фінансових ресурсів при зміні умов зовнішнього середовища[4].

Серед напрямів фінансової стратегії Бланк І.О. виділяє такі як: стратегія формування фінансових ресурсів підприємства, інвестиційна стратегія підприємства, стратегія забезпечення фінансової безпеки підприємства, стратегія підвищення якості управління фінансовою діяльністю підприємства.

Поддєрьогін А. М. визначає фінансову стратегію як спосіб реалізації підприємством довгострокових цілей фінансової діяльності, усунення суперечності між потребою у фінансових ресурсах і можливостями їх формування [51].

Аналіз праць провідних науковців дозволяє сформулювати зміст поняття стратегії забезпечення фінансової безпеки таким чином : «Стратегія забезпечення фінансової безпеки- одна із домінантних сфер фінансової стратегії, яка забезпечує постійну платоспроможність, достатню фінансову стійкість для підприємства, нейтралізує негативні наслідки фінансових ризиків підприємства, забезпечує його стабільний розвиток».

Для забезпечення фінансової безпеки необхідно розробити стратегію, відповідно до якої, підприємство зможе налагодити свою діяльність та підвищити результати функціонування. Розроблення стратегії підприємства включає обґрунтування та розробку таких принципів діяльності, дотримання яких дозволило б зацікавленим суб'єктам ефективно розв'язувати певні питання. Основними принципами моделювання стратегії є [4]:

- розгляд підприємства як відкритої системи;
- врахування базових стратегій операційної діяльності підприємства: прискорений ріст, обмежений ріст, скорочення, комбінування;
- виділення домінантних сфер стратегічного фінансового розвитку;
- забезпечення гнучкості фінансової стратегії підприємства: в економічній літературі стратегічна гнучкість являє собою потенційну можливість підприємства швидко корегувати або розробляти нові стратегічні фінансові рішення у разі зміни внутрішніх або зовнішніх умовах здійснення фінансової діяльності;
- забезпечення альтернативності стратегічного фінансового вибору ;
- забезпечення постійного використання результатів технологічного прогресу у фінансовій діяльності;
- врахування рівня фінансового ризику в процесі прийняття стратегічних рішень;
- забезпечення розробленої фінансової стратегії підприємства відповідними організаційною структурою управління фінансовою діяльністю і організаційною культурою.

Узагальному вигляді процес формування і реалізації фінансової стратегії підприємства включає наступні основні компоненти:

- 1) стратегічний аналіз;
- 2) визначення стратегічних альтернатив;

- 3) вибір стратегії;
- 4) реалізація стратегії;
- 5) оцінка стратегії.

Бланк І. О. деталізує процес розробки фінансової стратегії і виділяє наступні етапи розробки фінансової стратегії підприємства (рис. 3.1).

1. Визначення загального періоду формування фінансової стратегії
2. Дослідження факторів зовнішнього фінансового середовища
3. Оцінка сильних та слабких сторін підприємства
4. Комплексна оцінка стратегічної фінансової позиції підприємства
5. Формування стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства
6. Розробка цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності
7. Прийняття основних стратегічних фінансових рішень
8. Оцінка розробленої фінансової стратегії
9. Забезпечення реалізації фінансової стратегії
10. Організація контролю за реалізацією фінансової стратегії

Рис. 3.1. Основні етапи процесу розробки і реалізації фінансової стратегії підприємства [4]

Блакита Г.В. виділяє ще такі етапи розроблення фінансової стратегії:

- 1) визначення можливих ключових факторів успіху розвитку фінансової діяльності підприємства;
- 2) формування фінансової філософії розвитку підприємства;
- 3) обґрунтування шляхів реалізації обраного виду фінансової стратегії підприємства;
- 4) подолання стратегічного розриву за передбаченим планом;

5)реалізація передбачених результатів фінансового розвитку підприємства в режимі реального часу[5].

У стратегії забезпечення фінансової стабільності розвитку підприємства автор виділяє такі сегменти фінансової стратегії:

- Стратегія забезпечення платоспроможності підприємства;
- Стратегія забезпечення фінансової стійкості підприємства за структурою капіталу;
- Стратегія збалансування грошових потоків підприємства.

Ми пропонуємо наступні етапи розробки та реалізації фінансової стратегії підприємства (рис.3.2)

1.Визначення загального періоду реалізації стратегії
2.Дослідження факторів зовнішнього середовища підприємства
3.Дослідження факторів внутрішнього середовища підприємства
4.Оцінка стратегічної фінансової позиції підприємства
5.Вибір фінансової стратегії підприємства
6.Формування стратегічних цілей та розробка цільових нормативів
6.Оцінка розробленої стратегії

Рис. 3.2. Основні етапи процесу розробки і реалізації фінансової стратегії підприємства

Для аналізу зовнішніх факторів середовища діяльності, які мають безпосередній вплив на результативність діяльності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» побудовано матрицю Pest-аналізу. (Табл. 3.1)

В таблиці проаналізовано політико-правове, економічне, соціальнокультурне та технологічне середовище підприємства. З здійсненого аналізу, можна дійти висновку, що найвагоміший вплив на діяльність

металургійного підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» має технологічне середовище.

Таблиця 3.1

Матриця Pest-аналізу факторів зовнішнього середовища підприємства

Політико-правове середовище	<i>Оцінка впливу</i>	Економічне середовище	<i>Оцінка впливу</i>
1. Система оподаткування	3	1. Темпи інфляції	3
2. Політика залучення іноземних інвестицій	2	2. Динаміка валютних курсів	3
3. Кредитна політика держави	2	3. Корупція	3
Разом	7	Разом	9
Соціальне середовище	<i>Оцінка впливу</i>	Технологічне середовище	<i>Оцінка впливу</i>
1. Підготовка висококваліфікованих спеціалістів	3	1. Нові продукти	3
2. Рівень корпоративної культури в країні	2	2. Забезпеченість природними ресурсами	5
3. Екологія середовища	3	3. Технологічний прогрес у сфері металургії	3
Разом	8	Разом	11

Проаналізувати фактори внутрішнього середовища підприємства доцільно не лише в позиції обсягу фінансового потенціалу, а також з позиції ефективності його використання. Для дослідження факторів внутрішнього середовища та для оцінки сильних та слабких фінансової діяльності підприємства побудуємо матрицю SWOT-аналізу (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Матриця SWOT-аналізу внутрішніх факторів ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат»

	Можливості розвитку		Загрози розвитку	
	Найменування фактора	Оцінка впливу	Найменування фактора	Оцінка впливу
Сильні сторони	Фінансовий результат	2	Нерозподілений прибуток	3
	Забезпеченість ліквідними активами	2	Власні джерела фінансування	2
	Власні джерела фінансування	2	Забезпечення постійної платоспроможності	2
	Сума балів	6	Сума балів	7
Слабкі сторони	Нейтралізація негативних наслідків фінансових ризиків підприємства	3	Банкрутство	5
	Політика формування прибутку	4	Збиток	4
	Управління грошовими потоками	3	Не покриття боргу	4
	Сума балів	10	Сума балів	13

Оцінки, що отримані в результаті експертного опитування відображено в клітинках табл. 3.1 та 3.2 (за шкалою від 1 до 5 балів), характеризують ступінь впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на діяльність ТОВ «Побужський феронікелевий завод». Оцінка «5» означає максимальний вплив сильної сторони на реалізацію можливості чи нейтралізацію загрози, оцінка «1» – мінімальний. Оцінка «2» – майже не впливає, оцінка «3» – опосередковано впливає, оцінка «4» – достатньо впливає.

Отже, проаналізувавши внутрішні фактори діяльності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» можна засвічити, що підприємство має достатньо вагомі можливості розвитку, але в той же час, є загрози розвитку, які можуть негативно впливати на діяльність підприємства. Так, найвагомішими загрозами є: банкрутство, збиток, не покриття боргу.

Для визначення чітких особливостей діяльності на даному підприємстві та оцінити результати фінансової діяльності, виявити проблеми у фінансовому розвитку та об'єктивно оцінити майбутні можливості фінансового розвитку ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» потрібно комплексно оцінити стратегічну фінансову позицію підприємства (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Оцінка стратегічної фінансової позиції ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат»

Сегменти стратегічного розвитку підприємства	Сильна позиція	Нейтральна позиція	Слабка позиція	можливості	загрози
Рентабельність капіталу	4	3	3	3	4
Нейтралізація загрози банкрутства	3	3	2	4	4
Рівень ліквідності	3	2	2	3	3
Рівень платоспроможності	2	3	4	4	4
Сума балів	12	11	11	14	15

Проведений наліз факторів зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства та оцінка його стратегічної фінансової позиції вказує майбутній напрям діяльності підприємства. Комбінація впливу факторів фінансового середовища дає можливість обрати стратегічні напрями фінансового розвитку ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» з урахуванням його стратегічної фінансової позиції. Для аналізу позицій

фінансового середовища ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» побудовано матрицю можливих стратегічних напрямів діяльності підприємства.(Рис.3.3)

		Позиція фінансового середовища	
		Сильна	Слабка
Вплив фінансового середовища	Сприятливі можливості	1.Сила та можливості	2.Слабкість та можливості
	Загрози	3.Сила та загрози	4.Слабкість та можливості

Рис. 3.4. Матриця можливих стратегічних напрямів підприємства

З матриці можливих стратегічних напрямів діяльності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» (рис. 3.4) можна зробити висновок, що підприємство знаходиться в 3 квадранті «сила та загрози», що дозволяє підприємству обрати як наступальну, так і помірну фінансову стратегію, у результаті якої окремі загрози можуть забезпечитися за рахунок внутрішнього потенціалу підприємства. Так, ми вважаємо, що для ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» доцільно обрати стратегію стабільного зростання, яка передбачає створення потенціалу формування фінансових ресурсів, адекватного потребам його стратегічного розвитку.

3.2 Формування стратегічних цілей та розроблення цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності

Ефективність фінансової діяльності підприємств значним чином залежить від розробленої фінансової стратегії. Вибір, розробка та реалізація стратегії діяльності належить до доволі складних і трудомістких завдань.

Кожному виду фінансової стратегії властивий свій набір цільових установок, що визначають пріоритетні напрямки фінансової діяльності, яким необхідно приділяти особливу увагу. Пріоритетним напрямком стратегічного розвитку для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві є підвищення потенціалу формування фінансових ресурсів. Останнє передбачає формулювання таких цільових установок як максимізація прибутку від усіх видів діяльності, підвищення рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, нейтралізації фінансових ризиків підприємства.

Основними можливостями, які мають високу ймовірність реалізації та суттєвий вплив на фінансовий стан підприємства, є можливість переорієнтації на внутрішніх постачальників сировини і матеріалів для уникнення валютних ризиків та можливість здійснення економії фінансових ресурсів. Реалізація даних можливостей дасть змогу зменшити негативний вплив таких слабих сторін підприємства як негативні тенденції показників рентабельності, низька ліквідність та платоспроможність, залежність від кредиторів. Сильними сторонами, які б сприяли реалізації даних можливостей, є переважно організаційні чинники, а також наявність резервів збільшення власних фінансових ресурсів підприємства.

Проведена оцінка стратегічної фінансової позиції ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» показала, що в цілому фінансовий стан підприємства та його ділова активність є нестабільним, управління

фінансовими ресурсами здійснюється неефективно. Підприємство має порушену ліквідність та низьку рентабельність діяльності. При розробці фінансової стратегії даного підприємства необхідно враховувати основні можливості та загрози зовнішнього середовища. При цьому повинні використовуватися сильні сторони підприємства, зокрема наявність резервів збільшення власних фінансових ресурсів. З іншого боку, необхідно нейтралізувати слабкі сторони його фінансової діяльності, а саме забезпечити ділову активність, платоспроможність підприємства, зміцнити фінансову стійкість, підвищити рентабельність діяльності.

Стратегічні фінансові цілі потребують кількісної визначеності, тобто повинні бути виражені в конкретних кількісних показниках. При цьому основою для розрахунків цільових стратегічних нормативів є значення відповідних показників за попередні періоди.

Основним цільовим показником при розробці будь-якої фінансової стратегії є фінансовий результат, тому, в таблиці 3.4 відображено планування на наступний період.

Чистий дохід було визначено на основі розрахункового методу, враховуючи, що чистий дохід від реалізації товарів – виручка, від прогнозованого обсягу реалізації продукції. На підприємстві планується збільшення обсягу реалізації продукції, так як ТОВ «Побужський феронікелевий комбіат» підписав вигідний контракт з індонезійським підприємством з приводу постачання сировини на 3 роки. Отже, враховуюсь збільшення реалізації продукції, чистий дохід у 2018 році планується обсягом Собівартість реалізованої продукції за весь аналізований період складала 90 % від чистого доходу. Планується, що така тенденція збережеться і у плановому періоді.

Валовий прибуток зросте у 2018 році порівняно з 2017 роком на 357 тисяч. Очікування такого показника спричинене зростанням обсягу виручки від реалізації.

Таблиця 3.4

**Планування фінансового результату ТОВ «Побужський
феронікелевий комбінат» на 2018 рік**

Показник, тис грн	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Чистий дохід від реалізації продукції	1589475	1544785	1421539	2336463	2160847	2698386
Собівартість реалізованої продукції	1529081	1467546	1281034	2042657	2038078	2218763
Валовий прибуток	60394	77239	140505	293806	122769	479623
Інші операційні доходи	27878	34788	411649	27952	24881	24113
Адміністративні витрати	26597	25325	25920	35550	43502	48023
Витрати на збут	15900	17824	19989	27902	25275	22648
Інші операційні витрати	29717	25810	24843	30581	47634	51415
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	16058	43068	481402	227775	31239	381650
Інші доходи	20630	18449	283	161	141003	234446
Фінансові витрати	5605	16563	25980	43943	29752	35788
Інші витрати	25082	28911	437308	428150	282190	346467
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	6001	16043	18397	0	0	233840
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	0	0	0	244157	139700	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	3248	4624	6248	0	0	70151
Чистий фінансовий результат: прибуток	2753	11419	12149	0	0	163688
Чистий фінансовий результат: збиток	0	0	0	244157	139700	0

Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати сплановані економіко-статистичним методом. Показники зростають в плановому періоді.

Інші операційні доходи сплановані методом екстраполяції динамічних рядів. У 2018 році операційні доходи складуть 24000 тис грн. Інші доходи у

плановому періоді зростуть майже на 10000 тис грн. і становитимуть 234446 тис грн.. Цей показник був розрахований методом екстраполяції динамічних рядів, що відноситься до економічно- статистичних методів планування

Так, фінансовий результат від операційної діяльності у 2018 році становитиме 381650 тис грн. Фінансові витрати також зростуть у плановому періоді. Фінансовий результат до оподаткування складає 233840 тис грн. У плановому 2018 році підприємством планується отримання чистого прибутку в розмірі 163688 тис грн.

Слід зазначити, що розраховані показники носять лише орієнтовний характер, оскільки інформаційна база для їх розрахунку була обмежена фінансовою звітністю, якої в даному випадку недостатньо.

Отже, проаналізувавши і спрогнозувавши фінансові результати діяльності підприємства нами було встановлено цільові фінансові нормативи діяльності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» (табл. 3.5).

Для прогнозування цільових фінансових нормативів ми користувалися економіко-статистичними методами, які є найпопулярнішими для практичного застосування. До різновидів економіко-статистичних методів належить метод екстраполяції динамічних рядів, метод ковзної середньої, метод еластичності [27].

У таблиці 3.4 було заплановано показники результатів фінансової діяльності на 2018 рік. У таблиці 3.5 спрогнозовано показники ще на 3 роки. Так, у 2020 році чистий дохід становитиме 3238063 тис грн. У наступному прогнозованому періоді показник становитиме 4662811 тис грн. Валовий прибуток у 2018 році планується 479623 тис грн., у 2021 показник зросте і становитиме 714263 тис грн.

Інші операційні доходи у останньому прогнозованому періоді складатимуть 32788 тис грн., у 2020 році показник набув значення 31890 тис грн, у 2019 році становить 28953 тис грн.

**Прогнозовані показники діяльності ТОВ «Побужський
феронікелевий комбінат» на 2018-2021 роки**

Показник, тис грн	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Чистий дохід від реалізації продукції	2698386	3238063	3885676	4662811
Собівартість реалізованої продукції	2218763	2709544	3290456	3948547
Валовий прибуток	479623	528519	595219	714263
Інші операційні доходи	24113	28953	31890	32788
Адміністративні витрати	48023	44563	45098	47354
Витрати на збут	22648	20986	19087	15579
Інші операційні витрати	51415	50284	50056	46017
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	381649	441639	512868	638101
Інші доходи	234445	258765	270987	309834
Фінансові витрати	35788	37865	40987	45983
інші витрати	346467	350892	379653	409678
Фінансовий результат до оподаткування	233839	311647	363215	492274
Витрати (дохід) з податку на прибуток	70151	62329	72643	98454
Чистий фінансовий результат: прибуток	163687	249317	290572	393819

Фінансовий результат від операційної діяльності, враховуючи зміну показників, які впливають на плановане значення, в 2019 році становитиме 441639 тис грн., зросте у 2020 році до показника 512868 тис грн., у 2021 році становитиме 638101 тис грн.

Враховуючи всі показники, які були спрогнозовані на період з 2018 року по 2021 рік, можна визначити, що фінансовий результат до оподаткування становитиме у 2019 році 311647 тис грн., у 2020 році зросте приблизно на 50000 тис грн. і становитиме 363215 тис грн.. У 2021 році фінансовий результат до оподаткування становитиме 492274 тис грн..

Прогнозується помірне зростання інших доходів на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» весь прогнозний період. Інші витрати в 2018 році становлять 346467 тис грн., у 2019 році зростають і складають 350892 тис грн., у 2020 році цей показник становитиме 379653 тис грн., а у останньому прогнозному періоді 409678 тис грн.

Отже, у всіх прогнозованих роках підприємство ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» отримає прибуток. Так, у 2018 році плановано прибутку 70151 тис грн., у 2021 році цей показник може бути на рівні 98454 тис грн..

Прогнозовані значення активів підприємства розраховано в таблиці 3.6.

Нематеріальні активи у плановому 2018 році становитимуть 636 тис грн., що було визначено економіко-статистичним методом ковзної середньої. У 2019 році нематеріальні активи збільшаться на 169 тис грн. і становитимуть 805 тис грн. У 2020 році нематеріальні активи становитимуть 1025 тис грн., у 2021 році показник нематеріальних ативів скоаде 1117 тис грн..

Основні засоби у 2018 році становитимуть 627789 тис грн., у наступному прогнозованому періоді зростуть на 23417 тис грн. і складатимуть 651206 тис грн. У 2020 році основні засоби становитимуть 671551 тис грн. і в 2021 зростуть ще на 47501 тис грн. і становитимуть 719052 тис грн..

Всього необоротні активи в 2018 році становитимуть 646258 тис грн. У 2019 році зростуть і становитимуть 671847 тис грн.. У 2020 році всі необоротні активи становитимуть 693432 тис грн., у останньому прогнозованому періоді 743065 сума всіх необоротних активів.

Оборотні активи у 2018 році складатимуть 762364 тис грн., у 2019 році показник становитиме 630011 тис грн. У останньому прогнозованому періоді ооротні активи підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» становитимуть 630010 тис грн.

**Прогнозовані значення активів ТОВ «Побужський феронікелевий
комбінат» на 2018-2020 роки**

Актив	Код рядка	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:	1000	636	805	1025	1117
первісна вартість	1001	3395	3395	3395	3395
накопичена амортизація	1002	2759	2590	2370	2278
Незавершені капітальні інвестиції	1005	17833	19836	20856	22896
Основні засоби:	1010	627789	651206	671551	719052
первісна вартість	1011	1575346	1586945	1597394	1629997
знос	1012	947557	935739	925843	910945
Усього за розділом I	1095	646258	671847	693432	743065
II. Оборотні активи					
Запаси	1100	210506	195258	287339	333098
Виробничі запаси	1101	179841	167968	254765	296999
Незавершене виробництво	1102	30567	27180	32456	35987
Готова продукція	1103				
Товари	1104	98	110	118	112
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	109595	99306	30654	26957
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	188782	98280	87783	78114
з бюджетом	1135	103659	96684	64878	57046
у тому числі з податку на прибуток	1136	9013	6149	5083	4876
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	78233	71385	69807	60057
Гроші та їх еквіваленти	1165	62663	63970	65863	66386
Готівка	1166	53	64	70	89
Рахунки в банках	1167	62610	63906	65793	66297
Витрати майбутніх періодів	1170	4043	2900	2596	2250
Інші оборотні активи	1190	4883	5128	5590	6102
Усього за розділом II	1195	762364	630011	614510	630010
Баланс	1300	1408622	1301858	1307942	1373075

У 2020 році запаси на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» становитимуть 287339 тис грн. Дебіторська заборгованість у 2020 році становитиме 30654 тис грн. Гроші та їх еквіваленти у 2020 році становитимуть 65863 тис грн. зріши порівняно з 2019 роком на 1893 тис грн.

Витрати майбутніх періодів становитимуть 2596 тис грн. у 2020 прогнозованому періоді, а інші оборотні активи складатимуть 5590 тис грн..

Прогнозовані значення пасивів підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» відображено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Прогнозовані значення пасивів ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» на 2018-2020 роки

Пасив	Код рядка	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	574558	574558	574558	574558
Капітал у дооцінках	1405				
Додатковий капітал	1410	164802	168553	354677	425612
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	358899	352867	308542	246834
Усього за розділом I	1495	380461	390244	620693	753337
Довгострокові кредити банків	1510				
Інші довгострокові зобов'язання	1515	673368	625477	553855	503641
Усього за розділом II	1595	673368	625477	553855	503641
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Короткострокові кредити банків	1600	183783	142685	104567	90345
за товари, роботи, послуги	1615	144217	121456	10456	9576
за розрахунками з бюджетом	1620	1807	1789	1500	1265
за розрахунками зі страхування	1625	1120	907	845	804
за розрахунками з оплати праці	1630	6165	5439	5099	4739
за одержаними авансами	1635	2839	1543	1134	1011
Поточні забезпечення	1660	4063	3820	3200	2970
Доходи майбутніх періодів	1665	39	39	39	39
Інші поточні зобов'язання	1690	10606	8459	6554	5348
Усього за розділом III	1695	354639	286137	133394	116097
Баланс	1900	1408468	1301858	1307942	1373075

Пасиви на підприємстві ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у 2018 році становитимуть 1408468 тис грн., у 2019 році зменшаться приблизно на 100000 тис грн. і становитимуть 1301868 тис грн., у наступному прогнозованому періоді незначно зростуть і становитимуть 1307942 тис грн., а у останньому аналізованому періоді складуть 1373075 тис грн.

Такі зміни відбулися за рахунок зменшення показників поточних зобов'язань і забезпечень та довгострокових кредитів банків.

Отже, у підрозділі 3.2 ми сформувавши стратегічні цілі та розробили цільові стратегічні нормативи фінансової діяльності для забезпечення фінансової безпеки підприємства. Так, прогнозовані показники діяльності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» показують, що у підприємства є можливості та внутрішні ресурси для отримання позитивного фінансового результату.

3.3 Оцінка розробленої стратегії

Оцінка розробленої фінансової стратегії дозволяє проаналізувати, чи спричинить обрана фінансова стратегія досягнення підприємством своїх цілей.

Так, спланувавши показники фінансових результатів на майбутній період визначимо, чи зростуть показники рентабельності на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» (Табл 3.8)

Рентабельність капіталу з урахуванням фінансових нормативів у 2018 році становитиме 11,62%, у 2019 році зросте на 8 % і становитиме 19%, у 2020 році рентабельність на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» становитиме 22%, а в 2021 році 28 %.

Рентабельність власного капіталу весь прогнозований період становить близько 50 %.

**Прогнозовані показники рентабельності ТОВ «Побужський
феронікелевий комбінат» на 2018-2020 роки**

Показники	Значення показників, %			
	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Рентабельність капіталу	11,62	19,15	22,22	28,68
Рентабельність власного капіталу (ROE)	43,02	63,89	46,81	52,28
Рентабельність активів	11,62	19,15	22,22	28,68
Рентабельність реалізації	6,07	7,70	7,48	8,45

Рентабельність реалізації на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у 2018 році становить 6 %, у 2019 році зростає на 1% , у 2021 році рентабельність реалізації становитиме 8 %.

У таблиці 3.9 відображено планові показники ліквідності та платоспроможності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат».

Загальний коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства за рахунок оборотних активів фінансувати поточні зобов'язання представлені короткостроковими кредитами та кредитними зобов'язаннями. Якщо ж значення коефіцієнта значно перевищує 1, то можна зробити висновок про те, що підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам. З проведеного аналізу видно, що на підприємстві прогнозується збільшення загального коефіцієнту покриття, так, у останньому періоді, що прогнозується показник значно перевищує норматив.

Проміжний коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства за рахунок готових засобів платежу та дебіторської заборгованості

фінансувати поточні пасиви. Аналізоване підприємство має достатньо готових засобів платежу, щоб покрити свої зобов'язання.

Таблиця 3.9

**Прогнозовані показники ліквідності та платоспроможності ТОВ
«Побужський феронікелевий комбінат» у 2018-2021 роках**

Показник забезпеченості	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Ліквідними активами	0,5	0,4	0,5	0,5
Швидко ліквідними активами	0,3	0,2	0,2	0,2
Готовими засобами платежу	0,04	0,05	0,05	0,05
Загальний коефіцієнт покриття	2,1	2,2	4,6	5,4
Проміжний коефіцієнт покриття	2	2	2	3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	0,2	0,5	0,6
Коефіцієнт відволікання у запаси	0,6	0,7	2,2	2,9
Коефіцієнт відволікання у дебіторську заборгованість	0,3	0,3	0,2	0,2

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частка короткострокових боргових зобов'язань може бути покрита за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів. Нормативне значення даного показника має бути 0,2-0,5. Показник аналізованого підприємства на прогностичний період знаходиться в межах нормативного показника. У 2018-2019 роках показник склав 0,2, у 2020 році значення показника становитиме 0,5, а у 2021 році 0,6.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів у запаси показує частку запасів у складі оборотних коштів. Запаси на підприємстві зростають в прогностичному періоді, отже коефіцієнт відволікання у запаси також зростає у 2018 та 2019 роках.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість показує частку дебіторської заборгованості у складі оборотних активів підприємства. Показник має тенденцію до зменшення. Така динаміка пояснюється скороченням дебіторської заборгованості на

підприємстві. Велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків підприємства, саме тому, підприємство оптимізує обсяги дебіторської заборгованості. Зі своїми партнерами, ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» обере найбільш доцільні строки платежів та форми розрахунків зі споживачами, а саме: попередня оплата, з відстрочкою платежу, за фактом відвантаження продукції. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості є факторинг та форфейтинг, які підприємство буде використовувати у майбутньому.

Показники фінансової стійкості підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» відображені в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

**Прогнозні показники фінансової стійкості підприємства ТОВ
«Побужський феронікелевий комбінат» 2018-2019 рр.**

показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Коефіцієнт фінансової автономії	0,3	0,3	0,5	0,5
Коефіцієнт покриття боргу	0,4	0,4	0,9	1,2
Коефіцієнт довгострокового позикового капіталу	0,4	0,4	0,5	0,6
Коефіцієнт структури позикового капіталу	0,5	0,5	0,4	0,4
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7	0,8	0,9	0,9
Коефіцієнт фінансового ризику	2,7	2,3	1,1	0,8
Коефіцієнт кредиторської заборгованості	0,4	0,4	0,1	0,1

На аналізованому підприємстві у прогностному періоді коефіцієнт фінансової автономія зростає і у двох останніх періодах відповідає нормативному значенню. Так, у 2018 році підприємство може

профінансувати 30% активів за рахунок власного капіталу, у 2019 році 30%, а у 2020 та 2021 році 50%.

Проаналізуємо коефіцієнт покриття боргу, який дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо поточні активи перевищують за величиною поточні зобов'язання, підприємство може розглядатись як таке, що успішно функціонує. Критичне значення коефіцієнта покриття прийняте за 1. ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» має позитивний показник покриття у останньому прогнозованому періоді.

Коефіцієнт структури позикового капіталу характеризує частку короткострокових зобов'язань у структурі позикового капіталу. Підприємство має близько 50% короткострокових зобов'язань за всі прогнозовані роки у структурі позикового капіталу.

Коефіцієнт фінансової стійкості дозволяє вказати, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування – власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Високе значення показника свідчить про низький рівень ризику втрати платоспроможності та хороші перспективи функціонування підприємства. Зокрема банкрутство у поточному році суб'єкту господарювання не загрожує. Нормативним є значення 0,7–0,9. Підприємство ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у 2018-2021 рр. відповідає нормативному значенню даного показника.

Коефіцієнт фінансового ризику характеризує кількість залученого капіталу в розрахунку на 1 грн власного капіталу і визначається як відношення залученого капіталу до суми власного капіталу. Зростання коефіцієнта свідчить про підвищення залежності від залучених джерел, втрату фінансової автономії. На ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» спостерігається зменшення цього показника в плановому періоді, особливо в останньому періоді.

Для оцінки загрози банкрутства у 2018-2021 роках використаємо Модель Спрінгейта. Ймовірність банкрутства підприємства моделі оцінюється такими значеннями Z:

- Менше 0 – напівбанкрут;
- Від 0 до 1 – загрожує банкрутство, якщо не здійснити санацію;
- Від 1 до 2 – фінансова стійкість порушилась, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство не загрожує;
- Більше 2 – вважається фінансово стійким, банкрутство не загрожує.

Оцінка загрози банкрутства відображена у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

**Оцінка загрози банкрутства підприємству ТОВ «Побужський
феронікелевий комбінат» у 2018-2019 роках**

Показник	Значення			
	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
X1	0,6	0,5	0,0	0,5
X2	0,0	0,3	0,3	0,4
X3	0,3	1,4	1,8	4,5
X4	2,0	1,9	2,5	3,0
Z	1,7	3,0	3,3	5,8

Аналіз загрози банкрутства показав, що банкрутство підприємству не загрожує.

Отже, сформувавши цілі діяльності підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» та визначивши цільові стратегічні нормативи було з'ясовано, що розроблена стратегія забезпечення фінансової безпеки дозволяє досягнути підприємству позитивних результатів діяльності в визначений період. Так, за допомогою матриць SWOT та PEST аналізу ми визначили зовнішні та внутрішні фактори, які найбільше впливають на діяльність

підприємства. Технологічне середовище має безпосередній вплив на функціонування металургійного підприємства. Найвагомішими загрозами для ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» є: банкрутство, отримання збитку, не покриття боргу. Оцінивши розроблену стратегію, можна зробити висновок, що рентабельність підприємства зростає весь прогнозований період. Показники ліквідності та платоспроможності відповідають нормативним показникам на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» в прогнозованому періоді. Показники фінансової стійкості мають позитивну динаміку. В прогнозованому періоді банкрутство підприємству не загрожує. Фінансова стратегія ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" дає підстави стверджувати, що підприємство має достатньо внутрішніх ресурсів для подолання загроз і отримання прибутку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено економічні підходи та еволюцію поняття фінансова безпека підприємства. Проаналізувавши думки вчених, запропоновано більш точне визначення поняття «фінансова безпека підприємства». Так, фінансова безпека підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

В роботі визначено та проаналізовано методичні підходи вчених до діагностики фінансової безпеки підприємства. Отже, проблема оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств залишається не до кінця вирішеною. Зокрема необхідно розробити комплексну систему оцінки фінансової безпеки, яка б включала оцінку загального фінансового стану підприємства, оцінку складових фінансової безпеки та оцінку фінансових ризиків. Крім того, потрібно здійснити добір індикаторів для визначення стану складових фінансової безпеки та визначити рівні фінансової безпеки. Проаналізовано зміст та послідовність етапів діагностики фінансової безпеки підприємства.

В умовах ринкових відносин питанню платоспроможності суб'єктів господарської діяльності приділяється особлива увага. Показником платоспроможності підприємства на визначену дату є відсутність прострочених боргів банку, бюджету, постачальникам, робітникам та службовцям. Оцінка платоспроможності здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів.

На аналізованому підприємстві сума оборотних активів зростала весь аналізований період з 2013 по 2017 рік, окрім останнього 2017 року. Щодо

загального темпу зростання за період аналізу, потрібно відзначити, що з 2013 року по 2017 рік обсяг оборотних активів збільшився на 24,67%.

Швидколіквідні активи зростали весь аналізований період, окрім останнього. В 2015 році порівняно з 2014 роком сума швидко ліквідних активів зросла на 20%, а в 2016 році ще на 60%, що пояснюється збутом готової продукції. У порівнянні 2017 року із початком аналізу – 2013 роком, потрібно відзначити зменшення обсягу швидколіквідних активів на 12 відсотків.

Готові засоби платежу мають чітку тенденцію до зростання весь аналізований період. З 2013 року до 2017 року обсяг готових засобів платежу на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» зріс на 10 %.

Показники фінансової стійкості підприємства мають тенденцію до зменшення, а деякі є і зовсім негативними. Відповідно до аналізу типу поточної фінансової стійкості підприємства, потрібно відзначити, що ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» має консервативну політику фінансування, що свідчить про абсолютну незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів для покриття поточних фінансових потреб, оскільки усі необхідні обігові активи формуються за рахунок власних джерел фінансування. Даний тип фінансової стійкості не може розглядатися як ідеальний, оскільки використання позик для формування обігових активів є достатньо розповсюдженою політикою фінансування. У разі її реалізації підприємство не використовує переваги, що притаманні зовнішньому фінансуванню, обмежує темпи зростання обсягів своєї діяльності. Традиційно встановлювався норматив участі власних обігових активів у формуванні товарно-матеріальних запасів. Наприклад, у торгівлі він визначався на рівні 50% від потреби в їх формуванні.

Рентабельність капіталу показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи. На аналізованому підприємстві

цей показник у перші два аналізовані роки мав позитивний результат : у 2014 році 96 % та 89% у 2015 році. У 2016 та 2017 роках підприємство має від'ємний результат рентабельності капіталу. Цей показник має негативне значення, через отримання підприємством збитку у останньому аналізованому році.

З проведеного аналізу видно, що всі показники рентабельності в останньому періоді мають негативні значення. Така ситуація склалась через отримання підприємством збитку у 2017 році.

Рентабельність реалізації характеризує дохідність основної діяльності підприємства. Так, зниження рівня цього показника є негативною тенденцією для роботи підприємства. Причиною зниження цього коефіцієнта є ріст витрат на виробництво і реалізацію продукції. На підприємстві ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у 2015 році порівняно з 2014 роком цей коефіцієнт незначно зріс, але вже в наступному періоді спостерігається різкий спад даного показника через отримання збитку підприємством у 2016 та 2017 роках.

Важливою складовою оцінки ділової активності підприємств є аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованостей. Розмір дебіторської заборгованості визначається умовами підприємства щодо розрахунків зі своїми клієнтами.

На ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» даній показний спочатку зменшується а потім незначно збільшується. Аналогічна тенденція спостерігається і з коефіцієнтом кредиторської заборгованості. Період обороту оборотних активів вказує на те, скільки триває один оборот обігових коштів. Позитивним є скорочення цього періоду. На підприємстві спостерігається збільшення тривалості періоду на 12 днів у 2014 році та зменшення у 2016 порівняно з 2015 роком на 57 днів. У 2017 році цей показник має значення 117 днів.

Період обороту дебіторської заборгованості триває більше 100 днів всі аналізовані періоди та не має чіткої тенденції до збільшення або до зменшення своєї тривалості.

Період погашення кредиторської заборгованості свідчить про ефективність залучення кредиторської заборгованості. На підприємстві ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» спостерігається тенденція до збільшення періоду кредиторської заборгованості. У 2014 році 24 дні, у 2015 році 66 днів, а у 2016 році 69 днів. У 2017 році показник складає 72, що дозволяє зробити висновок про відсутність суттєвих змін у керуванні кредитним портфелем підприємства.

Оцінка загрози банкрутства на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» мала негативні значення і високу ймовірність банкрутства підприємства.

За даними аналізованого підприємства було охарактеризовано етапи розроблення стратегії для ТОВ «Побужський комбінат» та комплексно оцінено його стратегічну фінансову позицію.

В матриці SWOT-аналізу ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» проаналізовано внутрішні фактори впливу на діяльність підприємства. Для аналізу зовнішніх факторів середовища діяльності підприємства побудовано матрицю Pest-аналізу. В таблиці проаналізовано політико-правове, економічне, соціальнокультурне та технологічне середовище підприємства. З здійсненого аналізу, можна дійти висновку, що найвагоміший вплив на діяльність металургійного підприємства ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» має технологічне середовище. В Так, ми вважаємо, що для ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» доцільно обрати стратегію стабільного зростання, яка передбачає створення потенціалу формування фінансових ресурсів, адекватного потребам його стратегічного розвитку.

Без визначення фінансових можливостей та перспектив забезпечення сталого фінансового стану підприємство не може досягти стабільного економічного розвитку. Для здійснення ефективної діяльності на

підприємстві необхідно обов'язково визначати майбутній обсяг фінансових ресурсів, прогнозувати можливий потенціал підприємства, оптимально пов'язати наявні можливості підприємства щодо реалізації продукції, тобто здійснювати фінансове планування.

Згідно спланованих показників фінансових результатів діяльності ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у плановому періоді – 2018-2020 рік підприємство отримало прибуток. Рентабельність капіталу з урахуванням фінансових нормативів у 2018 році становитиме 11,62%, у 2019 році зросте на 8 % і становитиме 19%, у 2020 році рентабельність на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» становитиме 22%, а в 2021 році 28 %.

Рентабельність власного капіталу весь прогнозований період становить близько 50 %.

Рентабельність реалізації на ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у 2018 році становить 6 %, у 2019 році зросте на 1% , у 2021 році рентабельність реалізації становитиме 8 %.

Аналіз загрози банкрутства показав, що банкрутство підприємству не загрожує.

Отже, сплановані позитивні значення показників свідчать про вірний вибір стратегії забезпечення фінансової безпеки ТОВ «Побужський феронікедевий комбінат».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосов О. Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємства / О. Ю. Амосов // Економіка підприємства. – 2012. – № 1. – С. 8–13.29;
2. Арєф'єва, О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Арєф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 98–103.
3. Білорус О. Глобалізація і національна стратегія України // www.skobar.ru.
4. Бланк, І. А. Управління фінансової безпекою підприємства / І. А. Бланк. – К. : Ельга : Ніка-Центр, 2014. – 784 с.
- 5.Блакита Г.В. Фінансова стратегія торговельних підприємств: методичні та прикладні аспекти: монографія / Г.В. Блакита. – К. : Київ.нац. торг.-екон. Ун-т,2010.-244 с.
- 6.Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємства України: стратегія та механізм зміцнення: Монографія. – Львів: Арал, 2012. – 384 с.
- 7.Гомілко Л. П. Оцінка фінансової безпеки підприємства / Л. П. Гомілко, Т. Ф. Косянчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – № 4, Т. 2. – С. 46–49.
- 8.Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / К. С. Горячева; Київський національний університет технологій та дизайну. – К., 2014. – 174 с.
- 9.Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємництва: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. – К., 2012. – 239 с.
- 10.Дорофєєв В.Д., Шмельова А.Н., Шестопап Н.Ю. Менеджмент: навчальний посібник. – К.: Ельга: Ніка-центр, 2013. – 440 с.
- 11.Драга А.А.Забезпечення безпеки підприємницької діяльності. – К., 2015. – 304 с.

- 12.Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.
- 13.Забродский В. А. Сучасні методи організації і управління підприємством / В. А. Забродский, Н. А. Кизим, Л. И. Янов. – Харьков : «Бизнес-Информ», 2013. – 64 с.
- 14.Івасенко А. Г. Банківські ризики/ А. Г. Івасенко.- К.: Лібра, 2013.- 424 с.
- 15.Ляшенко С.Н. Складові економічної безпеки та підходи до їх оцінювання // Актуальні проблеми економіки.– 2017.– №3. – С. 12–19.
- 16.Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: Навч. посібник для студ. вищ. закл. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 256 с.
- 17.Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємництва: сутність та механізм забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 2015. – 280 с.
- 18.Картузов Є. П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства / Є. П. Картузов // Економіка та управління підприємствами. – 2012. – № 10 (136). – С. 115–123.
- 19.Клочан В. П. Оцінка моделей діагностики банкрутства / В. П. Клочан, В. В. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 97–101.
- 20.Кокнаєва М. О. Особливості формування методичного інструментарію дослідження фінансово-економічної безпеки торговельних підприємств / М. О. Кокнаєва // Економічний часопис-XXI. – 2012. – №5–6. – С. 53–55.
- 21.Кузенко Т.Б. Фінансова безпека підприємств / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 300 с.
- 22.Кракос, Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами

машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2018. – № 1 (1). – С. 86–97.

23.Клименко, Т. В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання [Текст] / Т. В. Клименко // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2011. – № 4 (58). – С. 340–343.

24.Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посібник. – К.: Європ. ун-т, 2013. – 208 с.

25.Ліпкан В.А. Національна безпека України: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2018. – 552 с.

26.Ляшенко, О. М. Специфічні властивості фінансової безпеки підприємства / О. М. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. праць. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – № 4 (44). – С. 27–32.

27.Мазаракі А.А. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. А.А. Мазаракі. – 2-ге вид., допов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 296 с.

28.Мак-Мак В.П. Служба безпеки підприємства. Організаційно-управлінські і правові аспекти діяльності / В.П. Мак-Мак. - К.:Лібра, 2013.- 160 с.

29.Матвійчук А. В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінаційного аналізу / А. В. Матвійчук // Вісн. Нац. акад. наук України. – 2010. – № 9. – С. 24–46.

30.Мойсеєнко, І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Текст] / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 380 с.

31.Мойсеєнко, І. П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Текст] / І. П. Мойсеєнко, О. О. Шолок // Науковий

вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.02. – С. 141–146.

32.Основи економічної безпеки (Держава, регіон, підприємство) / Під ред. Е.А. Олейнікова. – М., 2017. – 288 с.

33.Овчаренко А. Ю. Аналіз основних методик антикризового управління фінансово-економічною діяльністю підприємства [Електронний ресурс] / А. Ю. Овчаренко, П. В. Круш. – Режим доступу: http://probleconomy.kpi.ua/pdf/2011_31.pdf

34.Орлова В. В. Моделювання механізмів управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.11 / В. В. Орлова; Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2018. – 200 с.

35.Орлик, О. В. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення/ О. В. Орлик // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : у 2 т. : колективна моногр. – Дніпропетровськ : "ФОРМ ДРОБЯЗКО С.І.", 2014. – Т. 2. – С. 176–182.

36.Орлик, О. В. Напрямки формування надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання/ О. В. Орлик // Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління : міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 січня 2014 р. : матеріали конф. – Дніпропетровськ : "ФОРМ ДРОБЯЗКО С.І.", 2014. – С. 306–309.

37.Орлик, О. В. Фінансово-економічна безпека підприємства та підходи до її забезпечення [Електронний ресурс] / О. В. Орлик // Інформаційна та економічна безпека : матеріали Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції. – Х. : ХІБС УБС НБУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Назва з екрану.

38.Орлик, О. В. Методи управління фінансово-економічною безпекою / О. В. Орлик // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново : ООО "Научный мир", 2014. – Т. 28, Вып. 1. – С. 37–41.

- 39.Перекрестова Л.В., Папехин Р.С. Зовнішні та внутрішні загрози фінансової безпеки підприємства. // Фінанси и кредит.– 2009.– №16. – С. 68–75.
- 40.Пономарьов В.П. Концепція економічної безпеки підприємства // Бізнес-інформ.– 2011.– №15–16. – С. 110–113.
- 41.Пластун О. Л. Розвиток системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва : дис ... канд. екон. наук: 08.00.08 / О. Л. Пластун ; Держ. вищ. навч. закл. «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». – Суми, 2007. – 250 с.
- 42.Портнова Г. О. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки / Г. О. Портнова, В. М. Антоненко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 345–355.
- 43.Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 №964-IV //zakon1.rada.gov.ua.
44. Прокопенко О. Ю. Методи оцінки ризику банкрутства корпорації / О. Ю. Прокопенко // Вісник ЧДТУ. – 2010. – №4. – С. 42– 48.
- 45.Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва / за ред. П. Т.Саблука. – К. : ІАЕ, 2009. – 532 с.
- 46.Скібницький О.М. Антикризовий менеджмент: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 568 с.
- 47.Судакова, О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства [Текст] / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9.– С. 140–148.
- 48.Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / О. О.Терещенко. – К. : КНЕУ, 2010. – 412 с.
- 49.Фінанси підприємств: теоретико-методичне забезпечення формування та відтворення : монографія / [І. В. Журавльова, О. М. Ястремська, Л. О. Макаренкова, Т. Б. Кузенко, С. В. Добриньта ін.] ; за заг. ред. к.е.н., проф. І. В. Журавльової. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 428 с.

50.Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.

51.Фінансовий менеджмент : Підручник: Навчальне видання/ Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2015.

52.Шершньова З.Є., Оборська С.В. Антикризове управління підприємством: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2009. – 196 с.

53.Штангрет А.М., Копилюк О.І. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – К.: Знання, 2007. – 335 с.

54.Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E. I. Altman // Journal of Finance. – 1968. – Vol. 23. – P. 589–609.

55.Beaver W. H. Financial Ratios as Predictors of Failure : empirical Research in Accounting, selected studies // The Journal of Accounting Research. 1967. – January. – pp. 71–111.

56.Depallens G. Gestion financiere de l'entreprise / G. Depallens, J.- P. Jobard. – Paris : Sirey, 1997. – 1078 p.

57.Springate G. Predicting the Possibility of failure in a Canadian Firm / Gordon Springate // Unpublished M.B.A. Research Project, Simon Fraser University. – January 1978.

58.Taffler R. Going, going, gone – four factors which predict / R. Taffler, H. Tishaw // Accountancy. – March 1977. – pp. 50–54.

59.Fulmer J., Moon J., Gavin T., Erwin M. A Bankruptcy Classification Model for Small Firms // The Journal of Commercial Bank Lending. – July 1984. – Vol. 66. – No. 11. – pp. 25–37.

ДОДАТКИ

Додаток А
Таблиця А.1

Систематизація методів оцінки та аналізу фінансової безпеки підприємства

Метод	Автори
Методи інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства	
Ресурсно-функціональний метод оцінки фінансової безпеки	О. Ю. Амосов [2], К. С. Горячева [9], . В. Журавльова [48], М. О. Кокнаєва [21], О. Ю. Литовченко [22]
Програмно-цільовий метод оцінки фінансової безпеки	О. Ю. Амосов [2], І. В. Журавльова [48]
Скоринговий метод оцінки (метод балів або ранговий метод) фінансової безпеки за показниками фінансового стану	І. В. Журавльова [48], О. Ю. Литовченко [22], Г. О. Портнова, В. М. Антоненко [42]
Індикаторні методи оцінки фінансової безпеки підприємства	
Порівняльний метод оцінки фінансової безпеки	О. Ю. Амосов [2], Л. П. Гомілко, Т. Ф. Косянчук [8], М. О. Кокнаєва [21], Г. О. Портнова [42]
Метод оцінки фінансової безпеки підприємства за критерієм мінімізації сукупного збитку, який наноситься безпеці	К. С. Горячева [9], О. Ю. Литовченко [22], Е. А. Олейніков [32]
Метод оцінки фінансової безпеки за критерієм достатності обігових коштів для здійснення господарської діяльності	С. М. Ілляшенко [16]
Метод оцінки фінансової безпеки підприємства за критерієм вартості підприємства	І. В. Журавльова [48]
Методи оцінки фінансової безпеки підприємства на основі аналізу банкрутства	
Зарубіжні моделі: Z-моделі Е. Альтмана, Модель У. Бівера, Модель Ж. Депаляна, Модель Р. Таффлера- Г. Тішоу, Модель Г. Спрінгейта, Модель Дж. Фулмера	Е. Altman [53], W. Beaver [54], G. Depallens [55], R. Taffler, H. Tishaw [56], G. Springate [57], J. Fulmer [58]
Вітчизняні моделі: Модель Матвійчука, Метод Саблука, Модель Терещенка	А. В. Матвійчук [29], П. Т. Саблук [44], О. О. Терещенко [47]

Порівняльна характеристика існуючих методів оцінки фінансової безпеки підприємства

Назва методу	Переваги	Недоліки
Методи інтегральної оцінки фінансової безпеки		
Ресурсно-функціональний метод	- інтегрування сукупності показників, що визначають фінансову безпеку, в один показник; - системність оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, що охоплює усі функціональні області фінансової безпеки.	- ототожнення фінансової безпеки із оцінкою використання фінансових ресурсів; - суб'єктивність визначення ваг коефіцієнтів.
Програмно-цільовий метод	- інтегрування сукупності показників, що визначають фінансову безпеку, в один показник; - достовірність результатів оцінки фінансової безпеки підприємства.	- високий ступінь складності аналізу через використання методів математичного аналізу.
Скоринговий метод (метод балів, ранговий метод)	- інтегрування сукупності показників, що визначають фінансову безпеку, в один показник; - багатогранність дослідження фінансової безпеки.	- високий ступінь суб'єктивізму.
Індикаторні методи оцінки фінансової безпеки		
Порівняльний метод	- простота застосування методу; - можливість швидкого відстеження негативних тенденцій шляхом порівняння розрахованих коефіцієнтів	- змінність порогових значень показників в залежності від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство не має впливу.
Метод оцінки за критерієм мінімізації сукупного збитку, що наноситься безпеці	- врахування величини збитків від негативних впливів на фінансову безпеку.	- можливість розрахунку показників лише експертним шляхом; - необхідність ведення додаткового обліку для розрахунку критерію «мінімуму сукупного збитку»;
Метод оцінки за критерієм достатності обігових коштів	- простота розрахунку.	- вузькість методу, оскільки не враховують показники ефективності використання основного капіталу, грошових коштів, інвестицій та показників прибутковості Метод оцінки за критерієм вартості підприємства

Метод оцінки за критерієм вартості підприємства	- розгляд підприємства як особливого інвестиційного товару, що має корисність та вартість для інвесторів.	- ігнорування оцінки фінансової безпеки
Методи оцінки фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства		
Z-моделі Альтмана	- простота розрахунку;	економіки через неврахування
Модель Таффлера-Тішоу	- простота розрахунку;	українських підприємств;
Модель Спрінгейта	- висока точність.	- формування узагальнюючої діяльності підприємства, яка в інвестиційну складові, у той час безпеки доцільно аналізували інвестиційної складової.
Модель Фулмера	- широке охоплення показників; - висока точність.	
Модель Creditmen (Ж. Депаляна)	- простота розрахунків; - можливість визначення загроз фінансовій безпеці, що виражені через певні коефіцієнти; - можливість застосування методики при проведенні зовнішнього аналізу підприємств.	- обмеженість рівнів фінансової безпеки через наявність тільки одного значення; - суб'єктивність визначення економічної безпеки; - формування узагальнюючої діяльності підприємства
Модель Бівера	- можливість визначення межі задовільного фінансового стану підприємства і його схильності до неплатоспроможності.	- відсутність широкої диференціації ймовірності банкрутства; - формування узагальнюючої діяльності підприємства, яка в інвестиційну складові
Метод Саблука	- високий рівень достовірності результатів.	; - формування узагальнюючої діяльності підприємства, яка в інвестиційну складові, у той час безпеки доцільно аналізували інвестиційної складової.

Модель Матвійчука	- адаптованість до особливостей діяльності вітчизняних підприємств; - врахування широкого спектру показників економічної діяльності підприємства з різних форм бухгалтерської звітності.	- відсутність широкої диференціації та ймовірності банкрутства; - неврахування галузевої специфіки; - формування узагальнюючої діяльності підприємства, яка в інвестиційну складові, у той час як безпеки доцільно аналізували інвестиційної складової.
Модель Терещенка	- врахування великої кількості показників економічної діяльності підприємства; - висока достовірність прогнозу; - зручність у застосуванні; - адаптованість до вітчизняних статистичних даних; - врахування сучасної міжнародної практики; - врахування галузевих особливостей підприємства, шляхом використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності.	- відсутність поглибленої класифікації за станом; - формування узагальнюючої діяльності підприємства, яка в інвестиційну складові, у той час як безпеки доцільно аналізували інвестиційної складової.

Додаток В
Таблиця В.1

Баланс (звіт про фінансовий стан) ТОВ «Побужський феронікелевий
комбінат», активи
За 2013 - 2017 рр, тис.грн.

Актив	Код рядка	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1	2	3	4	3	4	4
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи:	1000	73	56	23	2486	456
первісна вартість	1001	1416	1436	1438	3395	3395
накопичена амортизація	1002	1343	1380	1415	909	2939
Незавершені капітальні інвестиції	1005	32569	18426	27126	3986	7058
Основні засоби:	1010	513788	564772	469824	429020	404663
первісна вартість	1011	880058	1052366	1106401	1166446	1233489
знос	1012	366270	487594	636577	737426	828826
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0	0	0
знос	1017	0	0	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	0	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0		0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0	0	0
Усього за розділом I	1095	546431	583255	496974	435493	412178
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	61337	85203	216690	199300	189699

Додаток В (продовження)						
Виробничі запаси	1101	39595	53861	125364	143401	159935
Незавершене виробництво	1102	21703	31296	23589	55808	29699
Готова продукція	1103	0	0	67683	0	0
Товари	1104	39	46	54	91	65
Векселі одержані	1120	0	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	243656	335457	228357	659163	88029
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	99829	40470	215812	141067	170991
з бюджетом	1135	78399	88687	118501	90238	98607
у тому числі з податку на прибуток	1136	2135	911	0	6344	7637
з нарахованих доходів	1140	0	0	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1905	4708	71426	65350	62967
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	55546	12869	11920	19810	61234
Готівка	1166	87	11	31	37	54
Рахунки в банках	1167	55459	12858	11889	19773	61180
Витрати майбутніх періодів	1170	2912	34647	5689	3412	3817
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	1627	888	1561	1287	4361
Усього за розділом II	1195	545211	602929	869956	1179267	679705
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0	0	0
Баланс	1300	1091642	1186184	1366930	1615120	1091883

**Баланс (звіт про фінансовий стан) ТОВ «Побужський феронікелевий
комбінат», пасиви
За 2013-2017 рр, тис.грн.**

Пасив	Код рядка	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	574558	574558	574558	574558	574558
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0	0	109700
Додатковий капітал	1410	99104	93087	90761	90761	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	313447	302028	289879	534036	673763
Неоплачений капітал	1425	0	0	0	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0	0	0	0
Інші резерви	1435	0	0	0	0	0
Неконтрольована частка	1490	0	0	0	0	0
Усього за розділом I	1495	360215	365617	375440	131283	10522
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	48583	0	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	651731	647149	653149	940303	721771
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0	0	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0	0	0	0

Додаток Г (продовження)						
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0	0	0
Усього за розділом II	1595	700314	647149	653149	940303	721771
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600	0	139515	291245	393923	217652
Векселі видані	1605	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0	0	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	9316	17261	27855	126851	109229
за розрахунками з бюджетом	1620	847	692	1220	849	1615
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	1699	1381	1629	1967	928
за розрахунками з оплати праці	1630	4527	4351	4916	5882	5837
за одержаними авансами	1635	34	77	491	7932	2278
за розрахунками з учасниками	1640	0	0	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	4465	181	0	2537	13130
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0	39	39
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	10225	9960	10985	3593	8921
Усього за розділом III	1695	31113	173418	338341	543534	359590
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0	0	0
Баланс	1900	1091642	1186184	1366930	1615120	1091883

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), ТОВ Побужський
феронікелевий комбінат», за 2013-2017 рр, тис.грн

Стаття	Код рядка	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1589475	1544785	1421539	2336463	2160847
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0	0	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0	0	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0	0	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0	0	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0	0	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	1529081	1467546	1281034	2042657	2038078
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0	0	0	0
Валовий: прибуток	2090	60394	77239	140505	293806	122769
Валовий: збиток	2095	0	0	0	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0	0	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0	0	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0	0	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0	0	0	0
Інші операційні доходи	2120	27878	34788	411649	27952	24881
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0	0	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0	0	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130	0	0	0	0	0
Адміністративні витрати	2130	26597	25325	25920	35550	43502
Витрати на збут	2150	15900	17824	19989	27902	25275
Інші операційні витрати	2180	29717	25810	24843	30581	47634
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0	0	0	0

Додаток Д (продовження)						
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0	0	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	16058	43068	481402	227775	31239
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	0	0	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	0	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0	0	0	0
Інші доходи	2240	20630	18449	283	161	14100 3
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0	0	0	0
Фінансові витрати	2250	5605	16563	25980	43943	29752
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0	0	0
Інші витрати	2270	25082	28911	437308	428150	28219 0
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	6001	16043	18397	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	0	0	0	244157	13970 0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	3248	4624	6248	0	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0	0	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	2753	11419	12149	0	0
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	0	0	0	244157	13970 0